

HENNING JAKHELLN

professor

Institutt for offentlig rett
Universitetet i Oslo
Karl Johans gt. 47
0162 Oslo 1

Tlf.: 22 85 94 31

Fax: 22 85 94 20

tirsdag 19. november 1996

Aftenpostens redaksjonsklubb,
Arild Rygnestad
Akersgt. 51
0107 Oslo

Dagbladets redaksjonsklubb,
att.: Ann-Magrit Austenå
Akersgt. 49
0180 Oslo

Redaksjonsklubben i Verdens Gang a/s,
att.: Sven Arne Buggeland
Postboks 1185 Sentrum
0162 Oslo

Frilans-fotografer tilknyttet Aftenposten a/s, Dagbladet a/s og
Verdens Gang a/s.

I. Det er bedt om en rettslig vurdering av spørsmålet om frilans-fotografer tilknyttet lokalredaksjonene utenfor Oslo i Dagbladet og Verdens Gang er å anse som arbeidstakere, eller om disse er å anse for selvstendig næringsdrivende. Dette spørsmål er ønsket vurdert også i forhold til en gruppe frilans-fotografer ved fotoavdelingen i Oslo i disse to aviser, og for to fotografer tilknyttet Aftenpostens hovedredaksjon.

I den anledning er det fremlagt et utførlig materiale som beskriver den faktiske situasjon for de enkelte frilans-fotografer dette angår, i Aftenposten,

Dagbladet og Verdens Gang, basert på en spørreundersøkelse gjennomført i de første måneder av 1995. Resultatene av denne spørreundersøkelse, som inneholder utførlige opplysninger om de enkelte frilans-fotografer, er bearbeidet i sammendrag.

I det følgende bygges på de opplysninger som således er lagt frem, hvor ikke annet fremgår av sammenhengen.

Alle de tre aviser, men kanskje i særlig grad Dagbladet og Verdens Gang, baserer seg på utstrakt bruk av bildemateriale.

Det er for så vidt illustrerende at det i sammenfatningen fra VG bl.a. opplyses at hver sak "skal i utgangspunktet leveres med bilde. Dette innebærer tett samarbeid mellom journalist og fotograf. Også fordi lokalaviser ofte ikke selger bilder til VG, har fotograf inngått på lokalkontorene. - Det er således ikke noe ekstraordinært at fotograf er tilknyttet lokalkontoret på daglig basis. Det motsatte ville være utenkelig. Løssalgsavisens visuelle uttrykk og konkurransesituasjonen tilsier utstrakt bruk av pressefotos av høy kvalitet."

Den faktiske arbeidssituasjon for de frilans-fotografer det her gjelder, synes i betydelig grad å være den samme i de tre aviser.

II.1 Spørsmålet om de frilans-fotografer det her gjelder er å anse som arbeidstakere eller som selvstendige næringsdrivende, vil måtte avgjøres med utgangspunkt i det generelle arbeidstakerbegrep, jfr. bl.a. arbeidsmiljølovens § 3 nr. 1. Siden avgrensningen av arbeidstakerbegrepet utgjør den helt sentrale problemstilling i denne sammenheng, er det nødvendig å redegjøre forholdsvis utførlig om dette. Arbeidstakerbegrepet er forøvrig utførlig behandlet i juridisk

teori,¹ og det følgende er en sammenfatning av de vurderinger som må legges til grunn når det gjelder dette begrep.²

Spørsmålet om de omhandlede frilans-fotografer er å anse som arbeidstakere har betydning i en rekke relasjoner. Således gir arbeidsmiljøloven en rekke bestemmelser av betydning såvel for rettsforholdet mellom partene, som for forholdet mellom partene og det offentlige, bl.a. forsåvidt gjelder krav om minste oppsigelsesfrister, krav om saklig grunn ved oppsigelse, rett til permisjon, og med hensyn til krav om et fullt forsvarlig arbeidsmiljø, arbeidstid m.v.

En rekke andre lover bygger også på arbeidstakerbegrepet, eller gir regler som er forskjellige for arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende, og da slik at de gir arbeidstakerne en bedre rettsstilling overfor arbeidsgiver enn for selvstendig næringsdrivende overfor oppdragsgiver. Således får ferielovens regler bare anvendelse for arbeidstakere, og det samme gjelder permitteringslønnsloven, lønnsgarantiloven, og dekningslovens bestemmelser om fortrinnsrett for lønnskrav m.v. Tilsvarende gjelder yrkesskadeforsikringsloven. Videre kan nevnes lov om 1. og 17. mai som høgtidsdager og reglene om rett til fri ved religiøse høytider for personer som ikke tilhører Den norske kirke etter loven om trdomssamfunn m.v. Avtalelovens bestemmelser om konkurranseforbud er også mer presist utformet forsåvidt gjelder arbeidstakere, og trekker dermed snevrere grenser for avtalefriheten på dette område, enn tilfellet er for andre. Likedan bygger også arbeidstvistlovens regler bl.a. på arbeidstakerbegrepet

Praktisk viktig er det at dessuten at også folketrygdloven i en rekke bestemmelser gir arbeidstakere en bedre rettsstilling overfor arbeidsgiver enn for selvstendig næringsdrivende overfor oppdragsgiver. Således gir folketrygdlovens bestemmelser om sykepenger arbeidstakere rett til lønn under sykdom også i de første 14 dager hvor en arbeidstaker må være fraværende fra arbeidet av denne grunn, jfr. ftrl. § 3-5 nr. 2, mens

---

¹ Jfr. senest Jakhelln: Fjernerarbeid (Complex 5/1996) s. 32-56. Dette avsnitt av utredningen om fjernerarbeid følger vedlagt som vedlegg 1. Av andre fremstillinger av arbeidstakerbegrepet kan særlig merkes *Jan Fougner: Arbeidstagerbegrepet i ferieloven*, i boken *Aktuell arbeidsrett* (Stein Evju [red.] 1989). Videre kan bl.a. merkes *Odd Friberg: Arbeidsmiljøloven med kommentarer* (1995) s. 56 flg., *Arne Fanebust: Oppsigelse i arbeidsforhold* (1995) s. 20 flg., *Odd Friberg: Ferieloven med kommentarer* (1990) s. 36 flg., *Lars Holo: Ferieloven med kommentarer* (1988) s. 21 flg.

² Denne sammenfatning inngår forøvrig som avsnitt 1.2.1 i *Oversikt over arbeidsretten* (NKS-forlaget, 2. utg. 1996, s. 24-32).

oppdragstakere ikke har noe slikt krav hvis de ikke har tegnet frivillig trygd om dette, jfr. ftrl. § 3-18 A, jfr. også ftrl. § 3-10 for selvstendig næringsdrivende. Folketrygdlovens bestemmelser om sykepenger ved barns eller barnepassers sykdom, ftrl. § 3-22, gjelder bare for arbeidstakere. Likedan omfatter folketrygdlovens bestemmelser om ytelser ved yrkesskade, ftrl. kap. 11, som utgangspunkt bare arbeidstakere, mens oppdragstakere ikke har noe slikt krav hvis de ikke har tegnet frivillig trygd om dette, ftrl. § 11-3.

II.2 Arbeidstakerbegrepet må avgrenses mot de tilfelle hvor den som påtar seg et arbeid utfører dette for egen regning og risiko, slik det skjer bl.a. ved verkskontrakter. I slike tilfelle innebærer avtalen et løfte om et visst *arbeidsresultat*, mens arbeidsavtalene refererer seg til den ansattes arbeidskraft og ikke til noe bestemt produkt. Det fremgår imidlertid ikke alltid klart hvorledes forholdet mellom partene skal bedømmes. Dette må da avgjøres ved en konkret vurdering av samtlige omstendigheter i avtaleforholdet, jfr. bl.a. Rt. 1990 s. 903, sml. også Rt. 1994 s. 1064. Viktige momenter vil være om den som utfører arbeidet har *adgang til å benytte medarbeidere etter eget valg og på egen bekostning, hvem som skaffer til veie og bekoster vedlikeholdet av driftsmidlene, og om det er adgang til å utføre oppdrag for andre oppdragsgivere mens avtaleforholdet mellom partene ennå ikke er avvirket*. Jo større selvstendighet oppdragstakeren har i disse henseender, desto mindre grunn er det til å underkaste avtalen arbeidsrettslige regler. At den ansatte skal holde seg selv med f.eks. verktøy eller holde egen traktor til kjøring, eller får refusjon for utgifter etter regning, vil imidlertid ikke uten videre frata forholdet karakteren av en arbeidsavtale (ARD 1968 s. 36, jfr. også ARD 1991 s. 140, og senest Arbeidsrettens dom av 17. juni 1996).

II.3 Blant andre momenter kan nevnes *stedet hvor arbeidet skal utføres, plikten til å følge instruksjoner om arbeidets utførelse, arbeidstid og overtidsarbeid, oppgjørsmåten, forholdets varighet, eventuelle avtalte oppsigelsesfrister, osv.* Men også ved mange verkskontrakter vil oppdragsgiver kunne gi bindende direktiver om utførelsen av arbeidet, kontrollere anvendt tid, osv. Det vil ikke være ubetinget avgjørende at oppgjøret utsettes til arbeidet er ferdig, slik at det bare betales et passende forskudd for det arbeid som er gjort, eller at avlønningen skal skje etter en viss pris pr. produsert enhet (stykkakkord) eller med en rund sum (slumpakkord).

II.4 Undertiden er arbeidsgiverens instruksjonsadgang meget begrenset, f.eks. fordi arbeidsgiver ikke har den nødvendige faglige innsikt, eller fordi det følger av arbeidsavtalen at den ansatte skal ha en meget fri og selvstendig stilling. Dette kan være forholdet for vitenskapelig eller kunstnerisk høyt kvalifiserte personer, hvor arbeidsytelsen i ganske særlig grad er og må være avhengig av arbeidstakerens personlighet og individuelle innstilling. Slikt hindrer ikke at forholdet likevel må betraktes som en arbeidsavtale. Høyesterett har således lagt til grunn at for sceneinstruktører måtte avtalen ansees knyttet til instruktørens person og ikke til iscenesettelsen som arbeidsresultat, selv om det var tale om bestemte, tidsbegrensede oppdrag med lønn fiksert til en rund sum, og med iallfall teoretisk anledning til samtidig å utføre andre oppdrag (Rt. 1958 s. 1229, jfr. også Rt. 1990 s. 903).

II.5 For den som utfører industrielt hjemmearbeid til avtalt stykkpris har Høyesterett lagt til grunn at det i tillegg foreligger krav på feriegodtgjørelse, iallfall hvor det *"dreiet seg om et fast og varig arbeidsforhold av ikke ubetydelig omfang, og et regelmessig utført arbeid"* (Rt. 1968 s. 725). Likedan er en idrettspiller og trener ansett som arbeidstaker og dermed for å omfattes av reglene om oppsigelsesvern, og ikke som en utøver av avansert hobbyvirksomhet. Den fastsatte årsgodtgjørelse skulle dekke utgifter til alminnelig livsopphold og hadde derfor en klar lønnside, og idrettsforeningen hadde styrings- og instruksjonsrett (Rt. 1992 s. 534, sml. også EF-domstolens dom av 15. des. 1995 i sak C-415/93 [Bosman-saken]). *Har derimot forholdet mellom partene vært meget løst og av tilfeldig karakter*, har Høyesterett antatt at et arbeidsforhold ikke forelå i relasjon til ferieloven og arbeidsmiljølovens regler (Rt. 1984 s. 1044).

II.6 Ved den konkrete vurdering kan det i tvilstilfelle også være grunn til å *legge en viss vekt på partenes egen opptreden i forholdet, f.eks. om det har vært utbetalt feriegodtgjørelse eller lønn under sykdom* (Rt. 1990 s. 903).

II.7 Ved helhetsvurderingen synes *den relative vektlegning av de forskjellige momenter*, ved siden av formålsbetraktninger og hensynet til forholdets varighet og stabilitet, å burde finne sted med utgangspunkt i den prinsipielle forskjell som foreligger mellom arbeidsforhold og selvstendige oppdragsforhold. Med dette utgangspunkt vil de forskjellige momenter kunne samles i tre hovedgrupper: momenter knyttet til risikofordeling, instruksjons- og styringsrett; momenter

knyttet til personlig arbeidsplikt, samt momenter knyttet til utstyr og driftsmidler. I oppdragsforhold har oppdragstaker risikoen for at arbeidet fører til et resultat, mens denne risiko i arbeidsforhold påhviler arbeidsgiver, og arbeidstakeren skal stille sin arbeidskraft til arbeidsgiverens disposisjon til avtalt tid og sted. Arbeidsgivers instruksjons- og styringsrett, arbeidstakerens underordningsforhold og lydighetsplikt, med forpliktelse til å følge bl.a. arbeidstid, instruksjoner med hensyn til arbeidets utførelse, kontrolltiltak osv. er således konsekvenser av at risikoen for at arbeidet fører til et resultat påhviler arbeidsgiver.

II.8 Utgangspunktet i risikofordelingen synes derfor å måtte føre til at det bør tillegges vesentlig vekt *om arbeidet er organisert slik at den som skal utføre arbeidet er underlagt slik instruksjons- og styringsrett*. Vektlegningen av disse momenter bør derfor gis særlig betydning, og trekke i retning av at det foreligger et arbeidsforhold, hvor instruksjons- og styringsretten er vidtgående. Siden det er karakteristisk for arbeidsforhold at arbeidstakers personlige arbeidskraft er undergitt arbeidsgivers instruksjons- og styringsrett, synes det *ikke å burde tillegges særlig vekt om arbeidstaker i begrenset utstrekning skal bekoste eller vedlikeholde utstyr eller driftsmidler forøvrig*. Særlig gjelder dette hvor arbeidstakers omkostninger til utstyr eller driftsmidler er av mindre økonomisk omfang, fordi slike momenter ikke i vesentlig grad endrer den alminnelige risiko- og utgiftsfordeling i arbeidsforhold. Derimot vil det måtte tillegges betydelig vekt, og trekke i retning av oppdragsforhold, hvor *den som skal utføre arbeidet også skal bekoste og vedlikeholde utstyr og driftsmidler forøvrig av betydelig økonomisk omfang*, fordi slike momenter i vesentlig grad vil medføre at risiko- og utgiftsfordelingen mellom partene blir anderledes enn i arbeidsforhold.

II.9 Ved vektlegningen mellom hovedgrupperingene av momentene synes utgangspunktet å måtte tas i den personlige arbeidsplikt; en arbeidstaker vil bare i begrenset utstrekning kunne la andre utføre arbeidet for seg. Mangler denne personlige arbeidsplikt, vil dette være et forhold som må tillegges vesentlig vekt i retning av at et arbeidsforhold ikke foreligger. Den hovedgruppering av momenter knyttet til personlig arbeidsplikt kan derfor holdes relativt konstant. Dermed kan den relative vektlegning knyttes til variasjoner mellom de to øvrige hovedgrupperinger av momenter; instruksjonsrett og risikoforhold, i forhold til

momenter knyttet til utstyr og driftsmidler ellers som har et betydelig økonomisk omfang.

Har den som skal ha utført arbeidet bare begrenset instruksjonsrett, og skal den som skal utføre arbeidet holde driftsmidler og utstyr, vil de to hovedgrupperinger av momenter trekke i samme retning og dermed forsterke hverandre. I slike tilfelle vil det derfor være en sterk tendens i retning av at det ikke foreligger et arbeidsforhold, men et oppdragsforhold. Likedan vil de to hovedgrupperinger av momenter trekke i samme retning og forsterke hverandre, hvor den som skal ha utført arbeidet har en betydelig instruksjonsrett, og også er den som skal holde driftsmidler og utstyr. I slike tilfelle vil det derfor være en sterk tendens i retning av at det foreligger et arbeidsforhold, og ikke et oppdragsforhold.

Spørsmålet om den relative vektlegning oppstår derfor særlig hvor de to hovedgrupperinger av momenter trekker i hver sin retning. Her synes to typesituasjoner å kunne oppstå; dels hvor den som skal ha utført arbeidet har begrenset instruksjonsrett, men er den som skal holde driftsmidler og utstyr; dels hvor den som skal ha utført arbeidet har betydelig instruksjonsrett, mens det er den som skal utføre arbeidet som skal holde driftsmidler og utstyr. I slike tilfelle vil spørsmålet om den relative vektlegning å måtte avgjøres ut fra formålsbetraktninger, hvor også forholdets varighet og omfang vil ha betydning. *De vernehensyn som ligger bak en rekke arbeidsrettslige regler taler for at større vekt legges på den hovedgruppe av momenter som her sammenfatningsvis er angitt som instruksjonsretten, og som særlig gjør seg gjeldende hvor forholdet mellom partene har hatt en viss varighet og omfang, enn på de momenter som knytter seg til driftsmidler og utstyr.* I forhold til andre regler, f.eks. avgifts- og skattelovgivningen, gjør andre hensyn seg gjeldende, og vektlegningen kan derfor bli anderledes mellom disse to hovedgrupperinger av momenter.

II.10 Som nevnt vil helhetsvurderingen måtte skje ikke bare ut fra en avveining av de forskjellige omstendigheter i forholdet mellom partene, men også på basis av det formål som skal fremmes ved de forskjellige regler hvor en avgrensning mellom arbeidsforhold og oppdragsforhold har betydning. Siden disse regler kan ta sikte på nokså forskjellige formål, vil avveiningen kunne falle ut noe forskjellig. Det er således grunn til å understreke at man ikke uten videre kan gå

ut fra at arbeidstakerbegrepet vil følge helt den samme avgrensning i alle relasjoner. Her som ellers må man først og fremst tolke den konkrete rettsregel som det er tale om å anvende. Det kan nok tenkes at man ikke ansees som arbeidstaker i relasjon til f.eks. reglene om merverdiavgift, avgift til folketrygden, skattetrekk, regnskapsforhold, håndverkslov m.v., jfr. f.eks. Rt. 1981 s. 872, men må regnes som arbeidstaker i relasjon til f.eks. ferielov eller tariff-festede regler om arbeidstakeres rettigheter.³ Merkes må dessuten Rt. 1984 s. 1044, hvor Høyesterett ikke la noen vekt på at selgerne var blitt trukket for skatt, at det ble betalt arbeidsgiveravgift og at de var innmeldt i trygdekassen, fordi dette skulle skje også utenfor tjenesteforhold for andre enn selvstendig næringsdrivende.

III. Det er videre grunn til å bemerke, at rettspraksis også har lagt vekt på tilknytningsforholdets omfang, hyppighet og stabilitet, bl.a. når det gjelder tilsigelsesavtaler.⁴ Sammenfatningsvis legges det vekt på det reelle tilknytningsforhold mellom partene som de forskjellige arbeidsoppdrag, sett i sammenheng, har etablert mellom partene. Hvorvidt arbeidstakeren har vært rettslig forpliktet til å utføre de enkelte arbeidsoppdrag kan derimot ikke sees å være gjort til noe hovedpoeng i de saker som har vært avgjort av Høyesterett,⁵ men er ofte nevnt som et moment i underrettspraksis. Tvert om er det - særlig i Rt. 1989 s. 1116 - lagt til grunn den realitet at en arbeidsgiver vil kunne bygge på en forventning om at arbeidstaker vil utføre arbeidsoppdragene. Forsåvidt synes det imidlertid å måtte gjøres den reservasjon at en arbeidstaker vil kunne

---

³ Merkes kan også NAD 1986 s. 1066 Hålogaland; i relasjon til de arbeidsrettslige regler måtte det legges "avgjørende vekt på arbeidssituasjonens faktiske karakter", og ikke på det forhold at sjåføren var registrert i manntallet for merverdiavgift. Se nærmere den utførlige redegjørelse av *Tore Sandvik*: Kontraktørvirksomheten i byggebransjen - det juridiske perspektiv, i Siv Aksnes og Håkon Gundersen (red.): På gyngende grunn (1984), s. 72 - 117. Sammenfatningsvis antar Sandvik (s. 114) at "momsregistrering [bør] nærmest frakjennes enhver betydning ved spørsmålet om anvendelse av arbeidsmiljøloven."

⁴ Jfr. nærmere gjennomgåelsen i Jakhelln: Fjernarbeid (Complex 5/1996) s. 115-122. Dette avsnitt av utredningen om fjernarbeid følger vedlagt som vedlegg 2.

⁵ I Ot.prp. 50/1993-94 s. 179 er det bl.a. uttalt: "Virksomhetene har ofte lister over folk som kan tilkalles. Slike avtaler skaper normalt ingen rett eller plikt til å arbeide. Arbeidstaker står fritt til å si ja eller nei til arbeid. Hvert enkelt arbeidsoppdrag vil være et lovlig midlertidig tilsetningsforhold når vilkårene i § 58 nr 7 [nå § 58 A nr. 1] er oppfylt, dvs. når arbeidets karakter tilsier det." På bakgrunn av det som er angitt ovenfor synes denne uttalelse for kategorisk.

ha vektige grunner for ikke å kunne påta seg ett eller flere av disse oppdrag.⁶ Dersom den fornødne kontinuitet foreligger, gir den foreliggende praksis fra Høyesterett gir intet holdepunkt for å sondre mellom de tilfelle hvor denne kontinuitet skyldes arbeidsgivers behov eller arbeidstakers interesse. En slik sontring ville heller ikke være egnet til å fremme de vernehensyn som ligger bak bl.a. bestemmelsene om oppsigelsesvern.

Saksforholdet i Rt. 1989 s. 1116 gjaldt en servicearbeider som hadde arbeidet som vikar på Statfjordfeltet i to og et halvt år i henhold til vikaravtaler for hver gang hun var ute på feltet. Gjennom 2 1/2 år hadde hun noenlunde kontinuerlig hatt til sammen 20 vikariater med etterfølgende opparbeidet fritid med lønn på land. Høyesterett fant at hennes tjeneste ikke atskilte seg vesentlig fra skiftordningen for fast ansatte servicearbeidere. Hun skulle vært regnet som fast ansatt, og den vikarordning som bedriften praktiserte i hennes tilfelle ble ansett for å være i strid med arbeidsmiljølovens regler. Selv om det hadde vært svingninger, hadde det hele tiden vært et meget stort fravær blant arbeidstakerne på feltet, særlig blant servicearbeiderne. Tilstanden hadde vært stabil og påregnelig for bedriften. Hennes tjenesteforhold bar preg av at hun fast, over lang tid, hadde fylt et generelt og stort vikarbehov for bedriften. Selv om vikaren ikke var rettslig forpliktet til det, var situasjonen slik at det ble forventet at hun måtte reise ut i Nordsjøen på korteste varsel.

I avgjørelsen legger Høyesterett altså vekt på at behovet for arbeidstakerens arbeid hadde vært stabilt og påregnelig for arbeidsgiver, og at arbeidsforholdet - sett under ett - bar preg av stabilitet gjennom lengre tid. Det ble ikke lagt avgjørende vekt på at det ikke besto noen rettslig forpliktelse for arbeidstakeren til å påta seg hvert enkelt arbeidsoppdrag, fordi hele forholdet

---

⁶ Forsåvidt gir arbeidsmiljølovens § 49 nr. 2 en nærliggende analogi; bestemmelsen fastsetter at en arbeidstaker har en ubetinget rett til å bli fritatt for overtids- og merarbeid "av helsemessige eller vektige sosiale grunner", og hvor det foreligger "andre personlige grunner" hvis arbeidet uten skade kan utsettes eller utføres av andre. Til illustrasjon kan også nevnes NAD 1988 s. 1124 Trondheim, hvor arbeidstakeren utførte forskjellig forefallende arbeid i fabrikk, og arbeidet noe periodevis av hensyn til barnepass, hvilket bedriften var innforstått med. Retten kom til at arbeidstakeren måtte ansees som deltidsansatt med vanlig oppsigelsesvern. På denne bakgrunn fremstår det som lite naturlig å legge noen vekt på om en frilans-fotograf ved en enkelt eller noen få enkeltstående anledninger ikke skulle ha hatt anledning til å utføre et foto-oppdrag, dersom dette har vært godtatt av avisen. I ARD 1984-85 s. 691 Eidsivating (omtalt i note 7) hadde således frilans-journalisten ved én anledning avslått å gjøre noe han var blitt bedt om, noe som ukebladet straks hadde godtatt.

mellom arbeidstaker og arbeidsgiver var "slik at det ble forventet at hun måtte reise ut i Nordsjøen på korteste varsel".

Avgjørelsen i Rt. 1989 s. 1116 synes å ligge på samme linje som Rt. 1968 s. 725 om retten til feriegodtgjørelse ved industrielt hjemmearbeid hvor tilknytningsforholdets fasthet og varighet, sett i sammenheng med lovens formål, ble ansett for vesentlig.

Høyesterett fant i Rt. 1968 s. 725 at det hadde "dreiet seg om et fast og varig arbeidsforhold av ikke ubetydelig omfang, og et regelmessig utført arbeid, og også bedriften må iallfall på et forholdsvis tidlig tidspunkt ha blitt klar over dette." Videre sluttet Høyesterett seg til tilleggsbemerkningene fra den ene lagdommer, som bl.a. påpekte at arbeidets omfang og hjemmearbeiderens inntekt medførte at forholdet "blir ... av en noe annen karakter enn en tilfeldig virksomhet i ny og ne med litt hjemmearbeide med sikte på å skaffe litt ekstraintekt" (s. 732).

Motsetningsvis kan merkes Rt. 1984 s. 1044, hvor en selger, som gjennom demonstrasjon i såkalte "home parties" foresto salg i private hjem, ikke ble ansett for arbeidstaker, fordi selgeren hadde en så "løs tilknytning" til det firma som de skulle selge for, og at hun "kunne gå nærmest formløst inn og ut av systemet". Selgerne synes selv å ha kunnet avgjøre når, og i hvor stor grad de ønsket å være aktive; hadde de "i flere uker vært inaktive, ble de ... "strøket av listene", men de kunne begynne igjen om de ønsket det." Også det forhold at selgernes ble godtgjort ved salgsprovisjon var et moment som talte mot å anse dem for arbeidstakere; likedan at selgerne selv måtte holde "reiseutgifter og utgifter til reklameartikler, porto, trykksaker og emballasje [herunder] demonstrasjonskoffert" (s. 1048-1049).

En annen tendens har likevel Rt. 1969 s. 1419, hvor en lang rekke enkeltstående engasjementer gjennom ett år ikke ble ansett for et sammenhengende forhold i relasjon til kravet i den dagjeldende ferielov (av 1947) om at et arbeidsforhold måtte vare i minst 6 dager for å gi rett til feriegodtgjørelse. Det synes imidlertid tvilsomt om det bør legges for stor vekt på denne avgjørelse i den sammenheng det her er tale om, særlig fordi et annet resultat ville medført at arbeidstakeren i realiteten ville fått dekning for sine utgifter til ferie både ved den høyere betaling som var avtalt for de enkelte engasjementer i forhold til de ordinært ansatte arbeidstakere hos arbeidsgiver, og gjennom kravet på feriegodtgjørelse, slik det påpekes av tredje-, fjerde- og

femtevoterende. Resultatet i avgjørelsen var således ikke til arbeidstakerens ugunst.

IV.1 Mellom Norsk Journalistlag og Norske Avisers Landsforening er det i tilslutning til Journalistavtalen inngått en "avtale for frilans-journalister", som nærmere regulerer forholdet mellom avisene og frilansere. Denne avtale - og tilsvarende avtaler med bl.a. Arbeiderpressens Tarifforening, Ukepressens Arbeidsgiverforening, TV 2 a/s, og NRK - avspeiler det forhold at frilans-arbeid i praksis finner sted i ikke ubetydelig omfang. Disse avtalene tar for såvidt konsekvensen av dette faktiske forhold, ved å regulere nærmere rettigheter og plikter når det gjelder frilansarbeid. Spørsmålet blir derfor hvilken betydning de her nevnte avtaler vil ha i denne sammenheng.

Journalistavtalen er en tariffavtale mellom Norsk Journalistlag og Norske Avisers Landsforening. Den någjeldende avtale gjelder fra 1. april 1996 til 31. mars 1998. Journalistavtalens omfang er angitt i kapittel 1, særlig §§ 1 - 4. Etter § 1 omfatter Journalistavtalen alle "ansatte redaksjonelle medarbeidere (herunder ... pressefotografer ...), og i § 2 er det gitt nærmere bestemmelser om "Vikarer - løsmedarbeidere". Videre er det i § 4 gitt bestemmelser om deltidsansatte.

Frilansavtalen er omtalt i Journalistavtalen, men som et eget punkt, inntatt etter kapittel 13 om protokolltilførsler og bilag. Det er i dette punkt angitt:

"Frilansavtalen.

I riksmeklingsmannens møtebok fra 1976 er inntatt følgende protokolltilførsel: Det er opprettet egen avtale for frilansjournalister. Det vises til Bilag 3.

Frilansavtalen prolongeres for 2 år i sin nåværende form. Partene er enige om å drøfte frilansavtalen i perioden."

I bilag 3 til Journalistavtalen er det innledningsvis fastsatt:

"Frilansavtale

Avtale for frilansjournalister inngått i tilslutning til Journalistavtalen mellom Norsk Journalistlag og Norske Avisers Landsforening.

Mellom Norske Avisers Landsforening på den ene side og Norsk Journalistlag på den andre siden, er inngått nedenstående avtale om overlatelse av stoff til aviser tilsluttet Norske Avisers Landsforening.

Avtalen gjelder frilans-journalister som er medlemmer av Norsk Journalistlag og som ikke har sitt arbeidsforhold regulert gjennom gjeldende overenskomst mellom Norsk Journalistlag og Norske Avisers Landsforening (Journalistavtalen).

Med frilans-journalist i denne avtale forstås en som uten å være ansatt noe sted som redaksjonell medarbeider, har journalistisk arbeid som hovederhverv og har hele eller den alt overveiende del av sin inntekt fra slikt arbeid og som etter avtale påtar seg oppdrag for, eller som leverer stoff til, en eller flere aviser og normalt honoreres i hvert tilfelle.

Frilans-journalist er å anse som selvstendig yrkesutøver i forhold til medlemsbedrifter i NAL og betraktes således ikke som arbeidstaker i oppdragsgivers avis.

Protokolltilførsel:

Som frilans-journalist regnes således blant annet ikke en som er ansatt i avis eller annen virksomhet for å utføre redaksjonelt arbeid. Løsmedarbeidere (for eksempel disktriktskorrespondenter, lokalkontrakter og lignende), omfattes ikke av denne avtale. For øvrig henvises til lov av 12. mai 1961 om opphavsrett til åndsverk med videre og til lov av 17. juni 1960 om rett til fotografi."

IV.2 Det kan synes som om tilsvarende frilans-avtaler har vært tillagt atskillig betydning i svensk rett.

I en dom av den svenske Arbetsdomstolen av 1994 (AD 104/94) bemerker retten bl.a. at "det i frilansavtalet har kommet till uttryck att avtalet tillkommit för att klarlägga gränsdragningen mellan frilansmedarbetare och anställda", og at "frilansverksamheten är en naturlig företeelse inom tidningsbranschen". Videre bemerker Arbetsdomstolen "att det frilansavtal som kollektivavtalsparterna enats om får anses ge uttryck för den praxis som i detta hänseende har utbildats inom branschen. Frilansavtalet har därför ... en avsevärd betydelse vid bestämmandet av den rättsliga karaktären av förhållandet mellan [journalisten] och tidningen. Även om frilansavtalets parter har uttalat att avtalet inte är tänkt att utvidga gränserna för frilansbegreppet, kan avtalet indirekt ha en sådan verkan genom att den tillämpning av avtalet som kommer till uttryck i praktiken får särskild betydelse i rättsligt hänseende." Ved bedømmelsen av om journalisten var å anse som arbeidstaker, noe Arbetsdomstolen kom til at journalisten ikke var, legger retten bl.a. vekt på, at det i frilansavtalen var forutsatt at en frilansmedarbeider "kan

anlitas regelbundet under lång tid", og la således vekt på frilansavtalens forutsetninger.

I samme retning kan, forsåvidt gjelder norsk rettspraksis, merkes avgjørelsen i NAD 1981-83 s. 235 Eidsivating.

I NAD 1981-83 s. 235 Eidsivating var forholdet at journalisten hadde arbeidet for ukebladet i ca. 2 1/2 år. Bortsett fra avlønningsmåten var hans arbeidssituasjon ikke vesentlig forskjellig fra de fast ansatte journalister, og han var forpliktet til å møte på redaksjonsmøter to ganger i uken; hadde anvendt det vesentligste av arbeidstiden i bladets tjeneste, og hadde eget kontor med navn på døren. Lagmannsretten fant allikevel ikke å kunne anse journalisten for arbeidstaker, og dette skyldtes "den oppfatning av de "faste" freelance-journalisters situasjon som synes å ha gjort seg gjeldende." Det hadde vært klart i forholdet overfor ukebladets ledelse at journalisten var freelance-journalist. Lagmannsretten viste videre til "ukepresseavtalen", § 11, og bemerket at journalisten falt innenfor denne. "At forlaget har forsømt å la ham få skriftlig kontrakt, kan for så vidt ikke spille noen rolle. Når han på bakgrunn av den nevnte avtale fortsatt oppfattet seg og ble oppfattet som freelance-journalist, finner retten ikke å kunne anse ham som arbeidstager i arbeidsmiljølovens forstand."⁷

IV.3 Sammenhengen mellom bestemmelsene i Journalistavtalen om avtalens omfang (§ 1) og det bilag 3 til denne avtale som inneholder frilans-avtalen synes å måtte innebære at også frilans-fotografer er omfattet av de her nevnte avtaler.

---

⁷ Merkes kan også ARD 1984-85 s. 691 Eidsivating, hvor frilans-journalisten ikke ble ansett som arbeidstaker i forhold til arbeidsmiljølovens regler om oppsigelsesvern. Journalisten skulle som "fast frilanser med utgangspunkt i Los Angeles" levere 40 store og 500 mindre godkjente enheter med tilhørende bilder pr. år. Kontrakten var gjeldende for to år, men kunne sies opp med tre måneders varsel. Lagmannsretten la bl.a. vekt på at journalisten hadde en svært fri stilling i henhold til kontrakten, og tiltrådte forøvrig byrettens bemerkninger. Byretten bemerket bl.a., at riktignok skulle det betales et fast årlig beløp til journalisten [en fast pri på kr. 150.000 pr. år for de første 15 store og 200 mindre enheter], men dette var kalt pris og knyttet til en bestemt produksjon av et visst antall enheter. Beløpet utgjorde dessuten under halvparten av de inntekter som kontrakten var forventet å gi. Resten var direkte knyttet til journalistens levering av produkter til stykkpris. Kontrakten fastsatte intet om overtid, sykdom, ferie m.v. Journalisten hadde utvilsomt en meget fri stilling. Det var intet i kontrakten som direkte påla ham å utføre oppdrag han måtte bli pålagt av ukebladet. Det var uenighet mellom partene om journalisten hadde plikt til å utføre pålegg fra ukebladet. Journalisten hadde imidlertid ved én anledning avslått å gjøre noe han var blitt bedt om, noe som ukebladet straks hadde godtatt. Retten fant således at han ikke var underlagt ukebladets instruksjonsmyndighet.

Det vises forsåvidt til at bl.a. pressefotografer er spesielt nevnt i Journalistavtalens § 1, slik at disse omfattes av uttrykket "redaksjonelle medarbeidere". Frilans-avtalen omtaler riktignok bare "frilans-journalister", men dette uttrykk må formentlig forstås slik at det også omfatter andre redaksjonelle medarbeidere. Det er opplyst at denne forståelse er omforenet mellom partene.

Det kan også merkes at partene i saken Arild Hinna mot Verdens Gang a/s (omtalt nedenfor under V.) var enige om at frilans-avtalen også gjaldt for frilansfotografer, jfr. byrettens kjennelse s. 9.

Det synes imidlertid svært tvilsomt om det kan legges så stor vekt på de ovenfor nevnte avtaler for frilans-journalister som det er gjort i de ovennevnte avgjørelser, fordi de ovennevnte avtaler neppe kan tas til inntekt for at de tar sikte på nærmere å regulere avgrensningen mellom arbeidstakere og frilansmedarbeidere som selvstendige oppdragstakere. På bakgrunn av premissene i den ovennevnte avgjørelse av den svenske Arbetsdomstolen synes situasjonen således å være anderledes i Norge enn i Sverige. Forsåvidt kan merkes allerede det tredje avsnitt i innledningen til avtalen mellom Norsk Journalistlag og Norske Avisers Landsforening, hvor det fastsettes at avtalen "gjelder frilansjournalister som er medlemmer av Norsk Journalistlag og som ikke har sitt arbeidsforhold regulert gjennom gjeldende overenskomst mellom Norsk Journalistlag og Norske Avisers Landsforening (Journalistavtalen)." Dermed bygger hele denne avtale åpenbart på at det ikke foreligger noe ansettelsesforhold mellom den som skal utføre arbeid, og vedkommende avis; forutsetningsvis bygger således avtalen på det generelle arbeidstakerbegrep som en grunnleggende avgrensning; overenskomsten (Journalistavtalen) vil som tariffavtale ta sikte på å regulere *arbeidstakeres* lønns- og arbeidsforhold, jfr. også arbeidstvistlovens § 1 nr. 8. Dette fremgår enn ytterligere av protokolltilførselen til de innledende avsnitt, hvor det presiseres:

"Som frilans-journalist regnes således blant annet ikke en som er ansatt i avis eller annen virksomhet for å utføre redaksjonelt arbeid. ... "

Denne protokolltilførsel viser altså også at frilans-avtalen bygger på det generelle arbeidstakerbegrepet. Ytterligere må merkes den meget vesentlige reservasjon som følger av protokolltilførselen til avtalens § 11 om personlige kontrakter:

"Slike personlige kontrakter skal ikke anvendes i de tilfeller hvor arbeidsforholdene har, eller forutsettes å skulle ha, en regularitet og et omfang svarende til det som er vanlig fullt arbeid for en fast ansatt medarbeider."

Også denne protokolltilførsel synes i realiteten å bygge på det generelle arbeidstakerbegrep; den som utfører arbeid med en slik regularitet som protokolltilførselen angir, vil i realiteten være arbeidstaker. Det er derfor en avgjørende svakhet ved den ovenfor nevnte avgjørelse i NAD 1981-83 s. 235 Eidsivating, at lagmannsretten overhodet ikke drøfter betydningen av denne protokolltilførsel.

Protokolltilførselens angivelse av regularitet og omfang tilsvarende vanlig "fullt arbeid" for en fast ansatt medarbeider kan neppe fortolkes motsetningsvis, slik at den åpner for bruk av personlige kontrakter i alle tilfelle hvor det er tale om arbeid av mer begrenset omfang, og som ikke tilsvarer "fullt arbeid" i en fast stilling. En slik forståelse av protokolltilførselen ville være i direkte motstrid med det tredje innledende avsnitt til frilans-avtalen, som viser at hele denne avtale bygger på at et ansettelsesforhold ikke foreligger. Protokolltilførselen til § 11 må således forstås slik at personlige kontrakter ikke kan anvendes, hvor det foreligger et ansettelsesforhold, uansett om ansettelsesforholdet tilsvarer en heltids- eller deltidsstilling, eller en annen form som angir arbeidsforholdets omfang.

I tilknytning til ovenstående kan ytterligere merkes protokolltilførselen til § 9-6 i Hovedavtalen av 1994.

Hovedavtalen av 1994 mellom Norske Avisers Landsforening, Arbeiderpressens Tarifforening og Ukepressens Arbeidsgiverforening på den ene side, og Norsk Journalistlag på den annen side inngår etter § 1-2 som første del av alle tariffavtaler for arbeidstakere som er eller blir opprettet mellom NAL og NJ og/eller deres medlemmer. I § 9-6 understreker partene "betydningen av at innleie av arbeidskraft, utsetting av arbeid og entrepriseliknende ordninger praktiseres innenfor rammen av gjeldende lov og avtaleverk." Til denne bestemmelse er knyttet denne protokolltilførsel: "Partene understreker betydningen av at bruk av midlertidige tilsetninger, engasjementer, løsmedarbeidere og *frilansere* praktiseres innenfor rammen av gjeldende lov- og avtaleverk."

IV.4 For øvrig er det grunn til å presisere at de arbeidsrettslige regler i stor grad er ufravikelige, jfr. f.eks. arbeidsmiljølovens § 5. Lovens arbeidstakerbegrep vil derfor måtte avgjøres ut fra en reell vurdering, ut fra de faktiske forhold, om den som utfører arbeid må ansees som arbeidstaker.⁸ Den enkelte avis kan derfor ikke avtale med en medarbeider at denne ikke skal være omfattet av arbeidsmiljølovens ufravikelige regler; heller ikke ved å fastsette at medarbeideren ikke skal ansees for arbeidstaker. En felles forståelse mellom partene - som i realiteten vil innebære at det foreligger en avtale mellom dem - vil derfor heller ikke kunne være avgjørende; skulle en slik felles forståelse være avgjørende, ville det være egnet til å omgå eller undergrave den rettsstilling som ufravikelige arbeidsrettslige lovregler tar sikte på å sikre for den som utfører arbeid. - Tilsvarende må legges til grunn når det gjelder avtaler mellom organisasjonene; med den modifikasjon at avtaler mellom organisasjonene i større grad enn avtaler mellom den enkelte avis og den enkelte medarbeider vil være inngått mellom mer likeverdige parter, og derfor vil kunne tillegges noe større vekt ved grensdragningen mellom arbeidstakere og medarbeidere som står i en annen stilling; men bare i den utstrekning det ut fra de faktiske forhold og reelle hensyn kan være berettiget tvil om hvorvidt en medarbeider faller inn under den ene eller den annen kategori.

Også for såvidt er derfor en vesentlig svakhet ved den ovenfor nevnte avgjørelse i NAD 1981-83 s. 235 Eidsivating, at lagmannsretten bygger på "den oppfatning av de "faste" freelance-journalisters situasjon som synes å ha gjort seg gjeldende", i forholdet mellom partene, og at journalisten både oppfattet seg og ble oppfattet som freelance-journalist, uten en gang å vurdere om en slik felles oppfatning vil kunne legges til grunn i forhold til ufravikelige arbeidsrettslige bestemmelser.

En alminnelig oppfatning som måtte ha utviklet seg innen bransjen om hvorledes arbeidstakerbegrepet vil være å forstå, kan heller ikke være avgjørende i forhold til lovbestemmelser av preseptorisk art, fordi slike oppfatninger vil være i strid med de formål som slik lovregulering tar sikte på å

---

⁸ Jfr. *Tore Sandvik*: Kontraktørvirksomheten i byggebransjen - det juridiske perspektiv, i Siv Aksnes og Håkon Gundersen (red.): På gyngende grunn (1984), s. 81: Spørsmålet om anvendelsen av reglene "må bygge på de reelle forhold. En må skjære igjennom ytre formelle arrangementer, og søke mer til og basere avgjørelsen på realitetene ved de arbeidsoppdrag en vurderer."

ivareta.⁹ Derimot vil slik oppfatning kunne være av betydning i forhold til lovbestemmelser og annen regulering som ikke er av preseptorisk art; eksempelvis når det gjelder forståelsen av det arbeidstakerbegrep som kan være benyttet eller forutsatt i relasjon til forskjellige bestemmelser i en tariffavtale.

V. I tilknytning til ovenstående er det grunn til å omtale særskilt den kjennelse som ble avsagt av Eidsivating lagmannsrett 17. juni 1983 i kjæremålssak 67/1983, Arild Hinna mot Verdens Gang a/s [Hinna-saken]. I kjennelsen sluttet lagmannsretten seg til avgjørelsen av Oslo byrett av 28. jan. 1983 i sak 2154/81-XXI-92, slik at søksmålet ble avvist fra behandling etter arbeidsmiljølovens prosessuelle regler. Saken gjaldt fotograf i VG, som ikke fikk forlenget sin frilansavtale med VG, og som derfor mente at det i realiteten forelå en oppsigelse fra VGs side, og som hevdet at denne oppsigelse kunne prøves av domstolene etter arbeidsmiljølovens bestemmelser om oppsigelsesvern, jfr. §§ 60 flg. Fotografen fikk altså ikke medhold i dette.

Lagmannsretten (og byretten) karakteriserte forholdet mellom fotografen og VG slik, at det var "nærliggende å karakterisere hans virksomhet for Verdens Gang mer som ledd i hans selvstendige næringsvirksomhet enn som ledd i et arbeidsforhold" (lagmannsrettens kjennelse s. 15).

Fotografen hadde siden 1971 hatt eget firma registrert hos fylkesskattesjefen (s. 11), og begynte som frilansfotograf ved VGs distriktskontor i Stavanger i 1978. I 1980 ble hans tilknytningsforhold til VG formalisert ved bruk av en standardavtale (inntatt i byrettens kjennelse s. 2). Vel ett år senere, i 1981, sa VG opp avtalen med tre måneders varsel, begrunnet i gjentatte brudd på avtalen.

Lagmannsretten viste til, at det direkte fremgikk av kontraktens ordlyd at den ble inngått fordi fotografen "som frilans-fotograf skal ha VG som sin hovedkunde blant dagsaviser og blader, og som eneste kunde blant Oslo/Riksavisene." Formålet med avtalen var ytterligere presisert slik at fotografen "skal i størst mulig grad preferere oppdrag for VG, spesielt gjelder dette oppdrag av utrykningskarakter". --- "Kontraktens formål er således, etter lagmannsrettens syn, å sikre VG en fortrinnsberettiget posisjon blant en bestemt gruppe av [fotografens] kundekrets, nemlig

---

⁹ Forsåvidt synes den svenske Arbetsdomstolens avgjørelse av 1994 (AD 104/94) å være prinsipielt uriktig.

"dagsaviser og blader". Det er på det rene at [fotografen] ikke bare utførte fotooppdrag for pressen. --- Etter avtalen er forøvrig [fotografen] ikke avskåret fra å ta oppdrag for distriktsaviser, og kontrakten begrenser overhodet ikke hans adgang til å påta seg fotooppdrag for andre kunder" (s. 14).

Videre bemerket lagmannsretten at det ikke fremgikk av avtalen at fotografen var tilsatt i noen bestemt stilling eller funksjon i avisen. "Kontrakten gir heller ingen beskjed om arbeidets art, arbeidstid eller arbeidssted utover at "arbeidstiden må tilpasses avdelingskontorenes og behov". [Fotografens] arbeidsoppgaver for avisen er betegnet som "oppdrag", og det er ikke noe som tyder på at han skal ha noen form for redaksjonell tilknytning. Det synes heller ikke forutsatt at han under det enkelte oppdrag skal være undergitt VG's ledelse og kontroll. Betalingen for de "fotografiske tjenester" skal foretå etter faste satser som varierer med oppdragets art og varighet. Avtalens tilkjennegitte formål og utformingen av den, synes etter dette å tale imot at den tar sikte på å regulere rettigheter og plikter for [fotografen] som arbeidstaker" (s. 14-15).

Lagmannsretten fant det heller ikke godtgjort at fotografen faktisk hadde utført sine fotooppdrag for VG på en slik måte at det var naturlig å betrakte ham som arbeidstaker. Lagmannsretten la vekt på at fotografen hele tiden hadde "hatt sitt eget fotofirma, og at han ved siden av VG har hatt en rekke andre kunder. Hans godtgjørelse fra VG har iallfall de senere år utgjort mindre enn halvparten av hans brutto årsinntekt". Inntektene fra VG utgjorde dels næringsinntekt, dels lønnsinntekter. Den måte fotografen hadde fått utbetalt sin godtgjørelse fra VG på, sa heller ikke noe om karakteren av hans tilknytning til avisen (s. 15).

Videre bemerket lagmannsretten at fotografen under oppdrag for VG benyttet sitt eget fotoutstyr, og at det fremgikk av avtalen at "ødeleggelse og tap av fotoutstyr er eierens eget ansvar". VG hadde holdt film og delvis mørkeromsutstyr, men det var uklart i hvilken grad dette utstyret hadde vært brukt, bortsett fra utstyret til telefotosending. For mørkeromsarbeidet og sending av telefoto hadde han hatt en fast månedlig godtgjørelse (s. 15-16).

Endelig bemerket lagmannsretten at fotografens inntekter fra VG hadde vært varierende. "Han har ikke hatt fast arbeidstid, og han har hatt anledning til å avslå oppdrag som avisen har bedt om. Adgangen til å frasi seg oppdrag er underforstått i avtalen, hvor det heter: "Fotografen skal

være behjelpelig med å skaffe vikar når han selv ikke kan ta oppdrag". Hans tilknytning til avisen har således ikke vært av strengt personlig art" (s. 16).

Avslutningsvis uttalte lagmannsretten (s. 16): "Man kan ikke finne det godtgjort at [fotografen] i praksis har vært undergitt slik instruksjonsmyndighet, eller på annen måte faktisk har inntatt slik stilling, at dette kan gi grunnlag for å likestille ham med en arbeidstaker. Slik lagmannsretten har vurdert [fotografens] faktiske tilknytning til VG, har han i samsvar med avtalen ... drevet sin virksomhet for avisen på freelance-basis. Lagmannsretten legger således til grunn at han i forhold til VG har vært en selvstendig yrkesutøver. Han kan derfor ikke betraktes som arbeidstaker i arbeidsmiljølovens forstand."

VI.1 Undersøkelsen av forholdene for frilans-fotografer tilknyttet lokalredaksjonene utenfor Oslo i Dagbladet og Verdens Gang og gruppen av frilansere ved fotoavdelingen i Oslo i disse to aviser, samt for de to frilans-fotografer som er tilknyttet Aftenpostens hovedredaksjon, viser at det bare i liten utstrekning foreligger noen skriftlig avtale mellom avisene og de enkelte av disse fotografer.

Bare to frilans-fotografer opplyser at de har slik avtale; dette gjelder A og B, begge i VG. B er for øvrig registrert som selvstendig næringsdrivende, men ikke A. For ordens skyld nevnes, at det mellom Dagbladet og C ble inngått en særskilt avtale, for 1994, i forbindelse med at Cs opphold i USA i dette året. (C er nå sluttet i Dagbladet).

Dersom det kan legges til grunn at de avtaler som er inngått for frilans-journalister mellom Norsk Journalistlag og Avisenes Arbeidsgiverforening og andre, jfr. ovenfor under IV, også får anvendelse på frilans-fotografer - og slik partene var enige om i den ovenfor under V omtalte Hinna-saken - må det antagelig også kunne legges til grunn at de vilkår som disse avtaler angir er såvidt utbredte i bransjen, at de må forutsettes kjent for aviser og fotografer. Vilrårene synes derfor å måtte få anvendelse, såfremt det ikke foreligger særskilte holdepunkter for noe annet i avtaleforholdet mellom den enkelte avis og den enkelte frilans-fotograf. Spesielle kontrakter synes å måtte utfylles med de her nevnte avtaler, og tilsvarende må må legges til grunn for muntlige avtaler om fotografers frilans-arbeid. I den utstrekning disse avtaler måtte være i

motstrid med ufravikelige lovregler, som f.eks. arbeidsmiljøloven, vil imidlertid avtalene forsåvidt måtte settes til side, jfr. ovenfor IV.4.

VI.2 I forhold til spørsmålet om frilans-fotografene er å anse som arbeidstakere, vil det neppe være avgjørende om skriftlig frilans-avtale er opprettet mellom den enkelte fotograf og avis. I den utstrekning det bare foreligger en muntlig avtale mellom den enkelte avis og den enkelte fotograf, hvor det fremstår som uklart ut fra de faktiske forhold om fotografen utfører arbeid som arbeidstaker eller frilanser, vil det imidlertid være et moment ved vurderingen at den enkelte avis ikke har sørget for den formelle avklaring som en skriftlig avtale innebærer.

VII. På bakgrunn av det fremlagte materiale fremstår det som karakteristisk for forholdet mellom de forskjellige frilans-fotografer det her er tale om, og deres respektive aviser, at fotografene ikke bare utfører ett enkelt eller noen ganske få oppdrag for vedkommende avis, men at det er blitt etablert en varig og fast tilknytning til avisen. Dette tilknytningsforhold er blitt etablert ved at fotografene gjennom lengre tid har utført oppdrag, i betydelig utstrekning og gjennom år, og har gjort dette gjennom en løpende og vedvarende kontakt med avisen. Det er således ikke tale om et tilknytningsforhold av løs og tilfeldig karakter. Dette faktiske forhold, som såvel avis som de enkelte fotografer er både kjent og innforstått med, vil måtte tillegges betydelig vekt, jfr. ovenfor II.5 og III.

Karakteristisk er det også at de løpende oppdrag blir gitt av avisen ved dens redaksjon, lokalredaksjon eller journalist, i henhold til det behov som oppstår for avisen når det gjelder å fremskaffe illustrerende bilder til det stoff som til enhver tid ansees for aktuelt, etter en redaksjonell vurdering.

Det er også karakteristisk at det arbeid som de enkelte frilans-fotografer utfører inngår som en integrert del av avisens samlede drift og nyhetsdekning m.v., og at de enkelte fotografer vil måtte utføre sitt arbeid til de tider og innen de tidsfrister som redaksjonen må operere med.

På denne bakgrunn kan det neppe være tvil om at de fotografer det her er tale om bidrar til å dekke den vesentlige funksjon i avisene, som består i å

fremskaffe best mulig fotografisk materiale til å avisenes nyhetsdekning m.v. Ut fra de faktiske forhold er det derfor ikke særlig treffende, i relasjon til disse fotografer, å anføre at de ikke er "tilsatt i noen bestemt stilling eller funksjon", slik lagmannsretten anfører i "Hinna-saken" (s. 14).

De her nevnte faktiske forhold innebærer at det er avisen som organiserer, leder og fordeler arbeidet i forhold til den enkelte fotograf, som på sin side vil måtte innordne seg de behov som avisen har. Forsåvidt kommer den enkelte fotograf ikke i noen annen stilling enn den som gjelder for arbeidstakere i sin alminnelighet i forhold til deres arbeidsgiver; i arbeidsforhold vil arbeidsgiver ha en styringsrett, som regelmessig karakteriseres ved at det er arbeidsgiver som kan lede, fordele og organisere det arbeid som skal utføres. Også dette er forhold som må tillegges betydelig vekt, jfr. ovenfor II.8.

Det forhold at de enkelte fotografer vil måtte tilpasse sin arbeidstid etter avisens behov er ikke prinsipielt anderledes enn for andre arbeidstakere som - ut fra arbeidsoppgavens karakter - vil måtte ha en varierende og ikke fast arbeidstid. Tilsvarende gjelder at arbeidsstedet; det sted hvor de konkrete foto-oppgaver blir utført; nødvendigvis ikke kan være ett bestemt sted, men vil måtte variere, ut fra arbeidsoppgavens karakter. Lagmannsrettens bemerkninger i "Hinna-saken" (s. 14) om at det ikke var angitt noe nærmere om arbeidstid eller arbeidssted, jfr. også s. 16 om at fotografen ikke hadde hatt noen fast arbeidstid, synes derfor mindre treffende.

Ved det enkelte arbeidsoppdrag vil den enkelte fotograf ha fått en nærmere beskrivelse fra avisen - fra redaksjonen (eventuelt lokalredaksjonen) eller vedkommende journalist - om hva som ønskes illustrert, og kanskje også om hva slags illustrasjon som er ønskelig. Innen disse rammer vil imidlertid den enkelte fotograf måtte stå forholdsvis fritt. Så langt vil forholdet mellom avis og fotograf formentlig bygge på at fotografen må ha en ikke ubetydelig grad av fotografisk frihet - en kunstnerisk frihet om man vil - og som iallfall i faktisk henseende vil begrense instruksjonsmulighetene. En slik begrensning i styringsretten er imidlertid ikke avgjørende, jfr. ovenfor II.4. Instruksjonsretten med hensyn til de enkelte arbeidsoppdrag vil således i praksis formentlig være de retningslinjer for hva som ønskes illustrert, og hvorledes illustrasjonen bør være.

Lagmannsrettens bemerkning i "Hinna-saken" (s. 14) om at fotografen ikke synes å skulle være undergitt avisens ledelse og kontroll synes derfor mindre treffende. Med hensyn til dette spørsmål blir det forøvrig neppe noen vesensforskjell mellom situasjonen for fast ansatte fotografer, og fotografer som har et annet tilknytningsforhold til avisen.

Karakteristisk for tilknytningsforholdet mellom de forskjellige frilans-fotografer det her er tale om, og deres respektive aviser, er også at begge parter bygger på en forventning om at de enkelte arbeidsoppdrag vil bli utført, og innen angitte tidsrammer, slik at det vil fremstå som uvanlig i forhold til avisen om et arbeidsoppdrag likevel ikke blir utført. Også dette er et forhold som må tillegges betydelig vekt, jfr. ovenfor III.

Det kan heller ikke være tvil om at den enkelte frilans-fotograf forutsettes personlig å utføre de enkelte arbeidsoppdrag som vedkommende blir bedt om å gjøre, og derfor ikke uten videre kan be en annen fotograf om å utføre et arbeidsoppdrag. I den utstrekning en frilans-fotograf ikke kan utføre et arbeidsoppdrag, vil fotografen meddele dette til avisen, og eventuelt også være behjelpelig med å finne frem til en annen fotograf som kan utføre oppdraget. Den som ikke kan utføre oppdraget vil imidlertid ikke ha krav på noen godtgjørelse i anledning oppdraget; det er i så fall den annen fotograf som utfører oppdraget som vil ha krav på godtgjørelsen, og denne godtgjørelse vil bli utbetalt av avisen direkte til denne. I oppdragsforhold uten personlig arbeidsplikt ville det imidlertid være nærliggende at den fotograf som ikke kunne utføre oppdraget fikk en annen til å gjøre dette, slik at den annen ble betalt av den første fotograf, som således måtte bære utgiftene ved at en annen utførte oppdraget.

Lagmannsrettens bemerkning i "Hinna-saken" (s. 16) om at fotografens tilknytning til avisen ikke hadde vært av strengt personlig art, fordi fotografen etter avtalen skulle være behjelpelig med å skaffe vikar når han selv ikke kunne utføre oppdraget, synes således ikke å være helt treffende. Denne plikt til å være behjelpelig med å skaffe vikar bygger, slik forholdet bør bedømmes, snarere på en forutsetning om at fotografen selv skulle utføre oppdragene, og at det fremsto som uvanlig i forhold til avisen om fotografen ikke selv kunne utføre et oppdrag. Slik sett fremstår forpliktelsen til å være behjelpelig med å skaffe vikar som en tilleggsforpliktelse for frilans-fotografen, og ikke som en indikasjon på at fotografens tilknytningsforhold til avisen ikke er av strengt personlig art.

Oppgjørsmåten baserer seg på at de enkelte arbeidsoppdrag honoreres i henhold til medgått tid. Risikoen for at det enkelte arbeidsoppdrag resulterer i et resultat som avisen kan eller vil benytte, synes dermed å være avisens risiko, og ikke den enkelte fotografs risiko. Også dette er et forhold som må tillegges betydelig vekt, jfr. ovenfor II.2. Det er for såvidt karakteristisk at samtlige fotografer opplyser at det ikke har forekommet at avisen ikke har villet betale for det enkelte arbeidsoppdrag. Med en såvidt stor masse av foto-oppdrag som det her må være tale om, virker det usannsynlig at det ikke har forekommet at et foto-oppdrag ikke har resultert i at avisen har fått et resultat som den ikke har villet eller kunnet benytte - eller at det har vist seg at det ikke var mulig å få ett eller flere fotos av den situasjon m.v. som det har vært tale om.

Det forhold at fotografene benytter eget fotoutstyr, er i denne sammenheng neppe avgjørende, jfr. for såvidt de under II.2 nevnte avgjørelser av Arbeidsretten (ARD 1968 s. 36, jfr. også ARD 1991 s. 140, og senest Arbeidsrettens dom av 17. juni 1996), og det som er anført under III. Det må også tillegges vekt at avisene - i noe varierende grad - dekker reparasjoner etter skader påført under utførelsen av et arbeidsoppdrag. Spesialutstyr som er nødvendig for spesielle arbeidsoppdrag, f.eks. særlig langtrevkende tele-linser (supertele), holdes for øvrig gjennomgående av avisene.

Det er også avisene som holder mørkerom, mørkeromsutstyr, kjemikalier, papir, film osv.

I betydelig grad, men i noe forskjellig utstrekning, er det også avisene som dekker samtaleavgifter ved bruk av mobiltelefon; delvis også mobiltelefonabonnement/personsøker.

Adgangen til å påta seg andre oppdrag synes å måtte vurderes ut fra de faktiske forhold, og ikke ut fra spørsmålet om vedkommende fotografer *i prinsippet* har en slik mulighet, jfr. ovenfor II.4. Dertil kommer at også en fast ansatt fotograf vil ha anledning til å utføre andre oppdrag på sin fritid, innen de rammer som følger av det generelle lojalitetskrav i arbeidsforhold, altså så lenge slike oppdrag ikke kommer i konflikt med avisens interesser som arbeidsgiver.

En fast ansatt fotograf vil f.eks. kunne påta seg å fotografere barn, ta fotos av konfirmanter, brudepar, familiejubileer osv., så lenge slik fotografering

ikke innebærer et konkurranseforhold til avisen, og kan foregå på tidspunkter som er forenlige med ansettelsesforholdet i avisen. Hvorvidt fotografen for såvidt er å anse for selvstendig næringsdrivende, eventuelt er registrert i merverdiavgiftsregisteret, vil i denne sammenheng ikke være avgjørende.¹⁰

Det vil også måtte tas i betraktning at det, i samsvar med ovenstående, ikke er noe i veien for at en *deltidsansatt* fotograf kan drive som selvstendig næringsdrivende ved siden av ansettelsesforholdet.

Ytterligere utfører frilans-fotografene tildels ikke ubetydelig arbeid som ikke kan karakteriseres som fotografarbeid, såsom å bestille bilder fra lokalaviser, ta i mot telefoner og tips fra publikum, m.v.

Det må også tillegges noen vekt at avisene i henhold til frilans-avtalen utbetaler feriegodtgjørelse, slik at også frilans-fotografer i hovedsak kommer i samme stilling som arbeidstakere forøvrig.

Satsen for feriegodtgjørelse er etter frilans-avtalen § 10, som etter sin ordlyd angir at det er tale om "retningslinjer en praktisk løsning", 9,9 %; denne sats ble angitt i frilans-avtalen den gang også ferieloven av 1947 fastsatte satsen for feriegodtgjørelse til 9,9 %. - Frilans-avtalens § 10 fastsetter bare rett til feriegodtgjørelse for frilansere som "i kalenderåret hever et honorar som overstiger kr. 7.000". Dermed unntas formentlig i praksis de frilansere som bare mer tilfeldig og sporadisk utfører arbeidsoppdrag for avisen. Slik sett harmonerer retningslinjene i avtalens § 10 med det grunnleggende syn i disse forhold, at det må foreligge en foreligge et fast og varig tilknytningsforhold av ikke ubetydelig omfang, for at frilansere skal kunne omfattes av arbeidstakerbegrepet.

Det forhold at enkelte av frilans-fotografene er registrert som selvstendig næringsdrivende kan *i seg selv* ikke være avgjørende, hvor ikke andre faktiske forhold - ved siden av den formelle registrering - viser at det er en realitet at

---

¹⁰ Jfr. *Tore Sandvik: Kontraktørvirksomheten i byggebransjen - det juridiske perspektiv*, i Siv Aksnes og Håkon Gundersen (red.): *På gyngende grunn* (1984), s. 82: "Det er ... intet irregulært ved at en person som klart er ansatt i et tjenesteforhold samtidig kan ha et bierverv av en slik karakter at det anses som næringsvirksomhet, eller tar bioppdrag utenfor tjenesteforhold."

fotografen er selvstendig næringsdrivende, f.eks. fordi fotografen har sitt eget atelier, selv holder og bekoster mørkerom og utstyr m.v. i den forbindelse, og har en større eller mindre rekke av andre oppdragsgivere ved siden av den avis som fotografen er tilknyttet.

Skulle det være avgjørende i seg selv at tilknytningsforholdet mellom avis og frilans-fotograf var formalisert ved at fotografen var registrert som selvstendig næringsdrivende, og at oppgjørsmåten derfor skjer ved fakturering med merverdiavgift - en formalisering som partene vil kunne legge opp til i avtaleforholdet seg i mellom - ville dette være egnet til å omgå eller undergrave den rettsstilling som ufravikelige arbeidsrettslige lovregler skal sikre den som utfører arbeid. Et slikt opplegg ville således være i strid med de formål som ligger bak den arbeidsrettslige lovgivning.¹¹

VIII. Vurderingen av de enkelte frilans-fotografers forhold vil måtte foretas på bakgrunn av ovenstående avsnitt II - VII. Ved vurderingen av den enkeltes tilknytningsforhold er det i det følgende bl.a. lagt vekt på den inntekt som vedkommende har hatt fra avisen - respektive fra andre - fordi disse inntektsforhold synes å være en viktig indikator også i forhold til omfanget av det arbeid som den enkelte har utført. Den beste indikator ville vært å bygge på anvendt tid, som også er angitt i det følgende, men de foreliggende opplysninger viser at tidsforbruket har måttet angis relativt skjønnsmessig, slik at opplysningene her tildels bare har latt seg angi nokså anslagsvis, med de usikkerhetsmomenter som dette innebærer.

Forsåvidt gjelder frilans-fotografene i Dagbladet og VG er det fra begge redaksjonsklubbene påpekt en faktisk forskjell mellom lokalkontorene og hovedredaksjonene.

Redaksjonsklubben i Dagbladet påpeker således, at fotografer tilknyttet distriktskontorene bærer hovedansvaret for fotodekningen i sitt distrikt.

---

¹¹ Jfr. *Tore Sandvik: Kontraktørvirksomheten i byggebransjen - det juridiske perspektiv*, i Siv Aksnes og Håkon Gundersen (red.): *På gyngende grunn* (1984), s. 81-82, hvor det påpekes at det forekommer "kontraksbestemmelser der det uttrykkelig sies at "Det presiseres at arbeidet er utenfor tjenesteforhold", "NN påtar seg arbeidet som selvstendig næringsdrivende" e.l. En slik klausul er selvsagt uten virkning, dersom det som sies ikke korresponderer med resten av rettsforholdet ."

Dette innebærer at det er disse fotografene som, med noen få unntak, får de foto-opppdragene som skal utføres for Dagbladet i distriktet. For fotografene betyr det en klar forventning om at de skal jobbe hver gang det dukker opp en jobb. I helgene må de være i beredskap, eller de må selv sørge for en vikar. Fotografene ved lokalkontorene pleier alle å komme innom kontoret tilnærmet hver dag. Dersom de ikke drar direkte ut på jobb, gjør de som regel en del forefallende arbeid; tar telefoner, sjekker og vedlikeholder utstyr, bestiller film og kjemikalier, arkiverer film og kopoier, m.v. De trenger som regel ikke å møte til fast tid, dersom de ikke avtaler det med journalisten(e), men de er tilgjengelige og forberedt på uttrykning på korteste varsel.

De faste frilans-fotografene tilknyttet hovedredaksjonen har ikke det samme ansvar for fotodekningen, og det er dermed ikke gitt hvem som får de tilgjengelige jobbene. Det er heller ikke like stort press på at de må jobbe, uavhengig av hvor dårlig det måtte passe i forhold til private avtaler eller andre forhold. Presset er der likevel, for såvidt som fotografene har en klar oppfatning av at de må ha svært gode grunner for å avslå å ta en jobb. Det er heller ikke disse fotografenes oppgave å finne en vikar eller alternativ fotograf, dersom de ikke selv kan utføre jobben. Disse frilans-fotografene har lite eller ingenting av forefallende arbeid i fotoavdelingen ved hovedredaksjonen; dette ivaretas stort sett av fotolaboranter, billedarkiv og fotodesk. Derimot må de i perioder bruke tid på forholdet til reportasjelederne på fotodesk, og være nøye med å melde fra om når og hvor de til enhver tid er tilgjengelige. Når disse frilans-fotografene jobber, er det som regel i form av regulære dag-, mellom-, kvelds- eller helgevakter.

Likedan påpeker *redaksjonsklubben i VG*, at mens lokalredaksjonene i dag ikke har fast ansatt fotograf og utelukkende benytter frilansere, er situasjonen anderledes ved fotoavdelingen i Oslo. Ved hovedredaksjonen benyttes frilans-fotografer ikke til å ta enkeltoppdrag, men til å ta hele vakter. Fotoavdelingen i Oslo er bemannet kl. 08-02 mandag til fredag, kl. 09-23 lørdag og kl. 18-02 søndag; i tillegg til beredskapsvakter netter og helg. Reiser, avspasering og sykdom m.v. fører til at det ofte ikke er nok faste fotografer til å dekke opp vaktplanene. I slike tilfelle kalles frilanserne inn, ofte på kort varsel, for å ta oppdrag i vakter over åtte til ni timer, for alle skrivende avdelinger. Foruten 2 - 3 "faste" frilansere har VG en gruppe frilansfotografer som kan tilkalles, hvis de førstnevnte ikke er tilgjengelige. Når det gjelder omtalen i det følgende av frilansfotografene i Oslo, omfatter denne de fire frilansfotografene i Oslo som hyppigst har vært tilkalt det siste året. Det er denne gruppen som er

aktuelle for vikariater ved permisjoner og ferie. Flere veksler mellom å være "faste" frilansere og vikarer.

Denne faktiske forskjell mellom frilans-fotografer tilknyttet lokalkontorene og frilans-fotografer tilknyttet hovedredaksjonene innebærer at tilknytningsforholdet mellom fotografer og lokalkontorer/hovedredaksjoner i praksis tar en noe forskjellig form. Den forskjellige form for faktisk tilknytning synes imidlertid ikke å kunne karakteriseres for avgjørende; for begge grupper av frilans-fotografer bygger tilknytningsforholdet på en grunnleggende forutsetning om tilgjengelighet, og på at de tildelte foto-oppdrag vil bli utført. Forsåvidt spesielt gjelder forholdet ved hovedredaksjonene dekker frilans-fotografene således avisenes behov for å kunne dekke situasjonen ved toppbelastninger og fravær blandt de fast ansatte fotografer, og såvel frilans-fotografer som avisene innretter seg på dette.

Aftenpostens to frilans-fotografer.

Det vises til det sammendrag som er utarbeidet for disse to fotografer - *D* og *E*. Av dette sammendrag og opplysningene fra fotografene i de utfylte spørreskjema fremgår, at de har vært tilknyttet Aftenposten siden juli 1992, respektive januar 1993. For begge disse fotografers vedkommende må tilknytningen til Aftenposten nå karakteriseres som fast og varig, hvor arbeid blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og om arbeid som inngår som en integrert del av Aftenpostens øvrige virksomhet.

Av enkeltmomenter som fremgår av sammendrag og spørreskjemaene nevnes bl.a. at de begge i 1994 og 1995 tjente over gjennomsnittet av grunnlønnen i Aftenposten, og at inntekten indikerer at de minst fyller ett årsverk hver; at de begge oppgir å arbeide fem hverdager i uken, og engasjeres pr. vakt - ikke enkeltoppdrag; arbeider annenhver helg, - tildeles vakter fra én dag til tre uker - og at det er liten forskjell mellom dem og de "faste fotografer". De utbetales feriepenger, og lønningskontoret anser dem som en del av den faste stab i denne sammenheng. Aftenposten holder film, mørkerom og fotosender; dekker utgifter til mobiltelefon på deres reiser og i deres arbeid, og de omfattes av avisens ulykkesforsikring. Det forhold at de benytter eget fotoutstyr, og selv forsikrer dette, er i denne sammenheng neppe avgjørende; dertil kommer at avisen dekker reparasjoner og service på dette utstyret.

For begge fotografers vedkommende er inntekter fra andre enn avisen av relativt beskjeden størrelse. E er registrert som selvstendig næringsdrivende, men ut fra de opplysninger som fremkommer i spørreskjemaet med vedlegg, og tatt i betraktning at andre oppdrag bare utgjør beskjedne inntekter (kr. 20.000; inntekter fra Aftenposten kr. 369.000), kan dette forhold ikke være avgjørende.

Ut fra en helhetsvurdering av de forhold som fremgår av sammendrag og spørreskjemaer synes begge disse fotografer å måtte ansees for arbeidstakere, og ikke som selvstendige næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Dagbladets frilans-fotografer..

Bergen

F.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. F har vært tilknyttet Dagbladets kontor i Bergen i en årrekke, siden 1983. Det er først og fremst inntektene fra Dagbladet som dominerer; inntekter fra andre utgjør ca. 14 % (i 1995 ca. kr. 300.000, respektive ca. 50.000). Inntekter fra andre består i "strøjobber". Han fakturerer Dagbladet med beløp inklusive merverdiavgift, og er registrert som selvstendig næringsdrivende. Det er opplyst at det var en betingelse for å arbeide i Dagbladet at han registrerte seg som selvstendig næringsdrivende. Det er imidlertid Dagbladet som holder mørkerom på kontoret i Bergen. Det synes derfor tvilsomt om det er noen egentlig realitet i det forhold at han er registrert som selvstendig næringsdrivende, og at oppgjørsmåten overfor Dagbladet skjer ved fakturering. Bl.a. må det tillegges betydning at F ikke har noe eget atelier. Forutsatt at hans tilknytningsforhold og inntektsforhold i 1996 er tilsvarende som i 1995 og tidligere år, og forutsatt at han stadig arbeider ca. 4 dager i uken for Dagbladet, synes realiteten i hans tilknytningsforhold til Dagbladet derfor å måtte karakteriseres som et arbeidsforhold, slik at han må ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Stavanger

G.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. G har vært tilknyttet Dagbladets kontor i Stavanger i en årrekke, siden 1990, bare med et avbrudd i 1992/1993 på grunn av militærtjeneste. Det er først og fremst inntektene fra Dagbladet som dominerer; inntekter fra andre utgjør et relativt lite beløp (i 1995 ca. kr. ca. 30.000, respektive ca. kr. 427.000). Inntekter fra andre består i "strøjobber"; 3 à 4 oppdrag pr. måned. Oppgjør skjer med oppgjørsskjema for frilans-fotografer. Det er opplyst at han vanligvis arbeider ca. 5 dager i uken for Dagbladet, og ofte har oppdrag hver helg. Han har dessuten vakt som journalist hver tredje helg. Gs tilknytning til Dagbladet synes derfor å måtte karakteriseres som fast og varig. Arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av Dagbladets øvrige virksomhet. Det kan således neppe være tvilsomt at G vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

H.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. H har vært tilknyttet Dagbladet i en årrekke, siden 1982, og til Dagbladets kontor i Stavanger siden 1985, hvor han er annenfotograf. Hans inntekter fra Dagbladet utgjorde i 1994 ca. kr. 104.500, mens hans inntekter fra andre utgjorde ca. kr. 314.000. Som hovedarbeidsgiver er oppgitt Arkeologisk Museum i Stavanger (inntekt 1994 ca. kr. 183.000), og i tillegg VG (ca. kr. 121.000); forøvrig noen andre og relativt mindre inntekter (i alt ca. kr. 10.000). Inntektene fra Dagbladet utgjorde i 1994 ca. 25 % av hans samlede inntekter. Oppgjør skjer med oppgjørsskjema for frilans-fotografer. Foto-oppdrag utføres bare etter tilkalling. Han er satt opp på plan for stand by.

Hs tilknytning til Dagbladet er utvilsomt langvarig. Tilknytningsforholdet er også fast, forsåvidt som H utfører de oppdrag som Dagbladet har behov for til enhver tid, og såvel H som Dagbladet bygger formentlig på en forventning om at H vil utføre de oppdrag som han blir bedt om å utføre. Forsåvidt inngår det arbeid han utfører som en integrert del av Dagbladets virksomhet. På den annen side er Dagbladet ikke Hs primære inntektskilde - selv bortsett fra hans inntekter fra Arkeologisk Museum i Stavanger innbringer fotoarbeid for VG større

inntekter enn inntektene fra Dagbladet. Dermed kommer nødvendigvis hans faktiske tilknytningsforhold til Dagbladet i en annen stilling enn forholdet er for bl.a. Nøsterud (omtalt nedenfor under VGs frilans-fotografer).

På denne bakgrunn fremstår det som atskillig tvilsomt om Hs tilknytningsforhold til Dagbladet er av en så fast karakter at H kan ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Kristiansand

J.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. J har bare vært tilknyttet Dagbladets kontor i Kristiansand siden 1995, som førstefotograf, med et avbrudd på 4 uker i august/september 1995 pga fødsel/sykemelding. Gjennomsnittlig arbeidstid er oppgitt til 4 dager pr. uke. Hans inntekter fra Dagbladet i 1995 utgjorde ca. kr. 150.000; oppgjørsskjema for frilans-fotografer benyttes, og han har ingen andre inntekter enn fra Dagbladet. Han opplyser at han er disponibel for Dagbladet 18 dager, med påfølgende 3 dager fri, og at det forventes at han er disponibel når det er journalist der. Han er også disponibel to helger, med fri den tredje. Fritid avtales med journalisten. Ved siden av fotoarbeid mottar han telefoner og henvendelser, og utfører rydding, vedlikehold og klargjøring.

Selv om Js tilknytning til Dagbladet er av relativt kort varighet, fremstår det arbeid som han utfører for Dagbladet å være av et ikke ubetydelig omfang - på årsbasis vil hans inntekter utgjøre ca. kr. 255.000, forutsatt at inntektene er noenlunde jevnt fordelt over året, og det ikke er perioder uten inntekt på grunn av sykdom m.v. Js arbeid synes å bli utført med en stor grad av kontinuitet, og inngår som en integrert del av Dagbladets øvrige virksomhet. Det synes derfor å måtte kunne legges til grunn at J vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Skien

K.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. K har vært tilknyttet Dagbladets kontor i Skien i en årrekke, siden 1982. Han er registrert som selvstendig næringsdrivende, og fakturerer Dagbladet med egne satser, inklusive merverdiavgift, basert på hele og halve vakter. Han mottar ikke feriepengene fra Dagbladet. Inntektene fra Dagbladet dominerer med ca. kr. 400.000 (1994), men han har også betydelige inntekter fra Telemarksavisa med ca. kr. 200.000 (1994). Hans inntekter fra Dagbladet utgjør således ca. to tredjedeler av samlet inntekt. Han opplyser at han normalt arbeider ca. 5 dager i uken for Dagbladet, og at han har oppdrag for Dagbladet hver helg; det opplyses også at han som fotograf på lokalkontoret er tilgjengelig 24 timer i døgnet året rundt, således også i alle høytider/helligdager. På kontoret mottar han telefoner/tips, henter aviser og post m.v. Det er Dagbladet som holder mørkerom på kontoret i Skien.

Det kan ikke være tvilsomt at Ks tilknytning til Dagbladet må karakteriseres som fast og varig. Det er heller ikke tvilsomt at hans arbeid blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og inngår som en integrert del av Dagbladets øvrige virksomhet. Det fremstår derfor, ut fra de formål som ligger bak den arbeidsrettslige lovgivning, som tvilsomt om det i arbeidsrettslig sammenheng må legges avgjørende vekt på det forhold at han er registrert som selvstendig næringsdrivende, at oppgjørsmåten overfor Dagbladet skjer ved fakturering, og at han ikke mottar feriegodtgjørelse. Det sistnevnte forhold, at han ikke mottar feriegodtgjørelse, er for øvrig ikke i samsvar med frilansavtalen. Denne måte, å formalisere tilknytningsforholdet ved registrering som selvstendig næringsdrivende og å formalisere oppgjørsmåten ved fakturering, er noe partene (Dagbladet og fotografen) kan avtale seg i mellom, men som er egnet til å omgå eller undergrave den rettsstilling som ufravikelige arbeidsrettslige lovregler skal sikre den som utfører arbeid. K har ikke noe eget atelier, men utfører denne del av fotoarbeidet i Dagbladets lokaler, og det også er Dagbladet som holder film, fotopapir, kjemikaler etc. og dermed bærer disse omkostninger. Uten eget mørkerom og -utstyr har K også begrensede muligheter for å påta seg fotooppdrag fra mange andre; det er forsåvidt symptomatisk at han forøvrig - etter de opplysninger som foreligger - har fotooppdrag fra bare én annen avis (Telemarksavisa), og ikke fra en rekke andre oppdragsgivere. De sterkeste grunner synes derfor å tale for at realiteten i hans tilknytningsforhold til Dagbladet må karakteriseres som et arbeidsforhold, slik at han må ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Det er imidlertid grunn til å understreke, at vurderingen av Ks tilknytningsforhold til Dagbladet ikke er utvilsom, jfr. forsåvidt det som er anført nedenfor om Bs forhold til VG.

Lillehammer

L.

L opplyser at han nå er engasjert fra 1. aug. 1996 til 1. des. 1996, og at han går over i annen stilling, og således slutter i Dagbladet, etter denne dato.

Trondheim

M.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. M har vært tilknyttet Dagbladets kontor i Trondheim siden 1990. Det er først og fremst inntektene fra Dagbladet som dominerer; andre inntekter er i denne sammenheng ubetydelige (ca. kr. 20.000, respektive kr. 390.000 [1994]). Han opplyser bl.a. at han vanligvis arbeider i Dagbladet ca. 5 dager pr. uke.

Tilknytningen til Dagbladet må karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av Dagbladets øvrige virksomhet. Det kan neppe være tvilsomt at M vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Tromsø

N.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. N har vært tilknyttet Dagbladets kontor i Tromsø siden oktober 1995. Han arbeider for Dagbladet gjennomgående ca. 5 dager pr. uke, og har dessuten foto-oppdrag for Dagbladet nærmest hver helg. Hans inntekter i Dagbladet i 1996 (frem til og med oktober 1996) er opplyst å utgjøre ca. kr. 320.000. Han har ingen andre inntekter ved siden av arbeidet i Dagbladet.

Selv om hans tilknytning til Dagbladet bare har vedvart i vel ett år, må hans tilknytning til Dagbladet karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av Dagbladets øvrige virksomhet. Det synes derfor å måtte kunne legges til grunn at N vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

P.

Det er opplyst at P nå har flyttet fra Tromsø til Bergen, og bare har sporadisk kontakt med Dagbladets kontor i Bergen.

Oslo

Q.

Det vises til spørreskjema og sammendrag. Q har vært tilknyttet Dagbladets kontor i Oslo siden 1993. Han arbeider gjennomgående ca. 4 dager pr. uke. Det er opplyst at hans inntekter fra Dagbladet i 1995 utgjorde ca. kr. 170.000. Inntekter fra andre er beskjedne, ca. kr. 20.000.

Hans tilknytning til Dagbladet må karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av Dagbladets øvrige virksomhet. Det kan neppe være tvilsomt at Q vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

R.

Det vises til spørreskjema og sammendrag. R har vært tilknyttet Dagbladets kontor i Oslo siden 1989. Hun arbeider gjennomgående ca. 5 dager pr. uke, med oppdrag hver annen eller tredje helg. Det er opplyst at hennes inntekter fra Dagbladet i 1995 utgjorde ca. kr. 250.000. Inntekter fra andre oppdrag er beskjedne, ca. kr. 30.000.

Hennes tilknytning til Dagbladet må karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av Dagbladets øvrige virksomhet. Det kan neppe være tvilsomt at R vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig

næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

S.

Det vises til spørreskjema og sammendrag. S har vært tilknyttet Dagbladets kontor i Tromsø siden 1993. Han arbeidet gjennomgående ca. 4 dager pr. uke. Hans inntekter fra Dagbladet utgjorde i såvel 1993 som 1994 ca. kr. 400.000. Inntekter fra andre var beskjedne, ca. kr. 20.000, i begge disse år. Det kan neppe være tvilsomt at S måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Fra september 1995 til august 1996 avtjente S militærtjeneste, i Oslo (tilknyttet Forsvarets Forum). Fra januar 1996 til mai 1996 hadde S regelmessig tilknytning til Dagbladet, for såvidt som han arbeidet 7 à 8 vakter pr. måned. Siden juni 1996 har S gjennomgående arbeidet 5 dager pr. uke for Dagbladet; siden august 1996 gjennomgående 6 à 7 dager pr. uke, pluss arbeid i helger. Han anslår sine inntekter i 1996 til å utgjøre ca. kr. 260.000, hvortil vil komme inntekter for november og desember 1996. Han har bare helt sporadiske inntekter fra andre oppdrag.

Tatt i betraktning Ss faste og varige tilknytning til kontoret i Tromsø, og det forhold at hans tilknytning ble avbrutt på grunn av innkalling til militærtjeneste, må tidsrommet i Tromsø tas i betraktning ved en helhetsvurdering av hans samlede tilknytningsforhold til Dagbladet, jfr. også arbeidsmiljølovens § 65 A om oppsigelsesvern ved fravær på grunn av militærtjeneste.

På denne bakgrunn må Ss samlede tilknytningsforhold til Dagbladet karakteriseres som fast og varig - når det sees bort fra det avbrudd som nødvendigvis følger av hans militærtjeneste, og som derfor neppe vil være avgjørende - og hans arbeid er, og blir arbeidet, utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av Dagbladets øvrige virksomhet. Det kan neppe være tvilsomt at S vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

T.

Det vises til spørreskjema og sammendrag. T har vært tilknyttet Dagbladets kontor i Oslo siden 1993. Hun arbeider gjennomgående 4 à 5 dager

pr. uke. Det er opplyst at hennes inntekter fra Dagbladet i 1995 utgjorde ca. kr. 212.000. Inntekter fra andre oppdrag er opplyst å utgjøre ca. kr. 95.000 (ca. 45 % av samlede inntekter).

Hennes tilknytning til Dagbladet må nok karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av Dagbladets øvrige virksomhet. De relativt store inntekter hun har fra andre oppdrag, innebærer imidlertid nødvendigvis at hennes faktiske tilknytningsforhold til Dagbladet blir svakere enn tilfellet er for de fleste andre frilans-fotografene. Tatt i betraktning at hennes tilknytningsforhold til Dagbladet går tilbake til 1993, og det relativt store omfang hennes arbeid i Dagbladet har; 4 à 5 dager pr. uke; vil T imidlertid formentlig måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler. Det er imidlertid grunn til å presisere, at vurderingen av hennes tilknytningsforhold til Dagbladet ikke er utvilsom.

C.

Det er opplyst at C nå har sluttet å arbeide for Dagbladet.

VGs frilans-fotografer.

Tromsø

A.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. A har vært tilknyttet VGs kontor i Tromsø i en årrekke. Det er først og fremst inntektene fra VG som dominerer; andre inntekter er i denne sammenheng ubetydelige (kr. 8.500, respektive kr. 419.800). Tilknytningen til VG må karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av VGs øvrige virksomhet.

Det kan neppe være tvilsomt at A vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler. Den foreliggende kontrakt mellom A og VG, som er opplyst å være inngått 1. okt. 1980, kan i denne sammenheng ikke være avgjørende.

U.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. U har vært tilknyttet VGs kontor i Tromsø siden 1988. Særlig siden 1993 er inntektene fra VG dominerende; i 1995 var andre inntekter beskjedne (kr. 10.000, respektive kr. 261.600).

Også for Us vedkommende må tilknytningen til VG karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av VGs øvrige virksomhet. Det kan neppe være tvilsomt at U vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Ålesund

V.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. V har vært tilknyttet VGs kontor i Ålesund siden 1994. I dette året utgjorde hans inntekter fra VG ca. 75 % av samlede inntekter (kr. 322.800, respektive kr. 114.000). Når det gjelder hans inntektsforhold i 1995, er det imidlertid opplyst at inntektene fra VG de helt dominerende (kr. 412.700 respektive kr. 10.900), og det samme mønster synes å avtegne seg for 1996 (pr. 31. okt. 1996 utgjør hans inntekter fra VG kr. 364.844).

På denne bakgrunn kan det neppe være tvilsomt at V vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Bergen

W.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. W har vært tilknyttet VGs kontor i Bergen siden august 1990. I de senere år har W bare hatt inntekter fra VG; i 1995 oppgitt til kr. 539.000.

Tilknytningen til VG må karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av VGs øvrige virksomhet. Det kan neppe være tvilsomt at W vil

måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Stavanger

X.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. X har vært tilknyttet VGs kontor i Stavanger siden 1986. Andre inntekter enn fra VG utgjør bare et meget beskjedent beløp (i 1994 ca. kr. 8.000, respektive kr. 400.000).

Tilknytningen til VG må karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av VGs øvrige virksomhet. Det kan neppe være tvilsomt at X vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Kristiansand

Y.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. Y har vært tilknyttet VGs kontor i Kristiansand siden 1989. Andre inntekter enn fra VG utgjør bare et meget beskjedent beløp (i 1994 ca. kr. 20.000, respektive kr. 440.000).

Tilknytningen til VG må karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av VGs øvrige virksomhet. Y er registrert som selvstendig næringsdrivende, men har ikke lenger noe eget atelier; han fakturerer VG for de forskjellige oppdrag, men denne oppgjørsformen synes først å ha vært anvendt siden 1994. Det synes derfor tvilsomt om det er noen egentlig realitet i det forhold at han er registrert som selvstendig næringsdrivende, og at oppgjørsmåten overfor VG nå skjer ved fakturering. Realiteten i hans tilknytningsforhold til VG synes derfor å måtte karakteriseres som et arbeidsforhold, slik at han må ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Skien

Z.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. Z har vært tilknyttet VGs kontor i Skien siden 1992. I 1994 utgjorde hans inntekter fra VG ca. kr. 350.000, og inntekter fra andre ca. kr. 50.000 (ca. 12,5 % av samlede inntekter). I tidligere år har hans inntekter fra VG vært lavere, og inntekter fra andre har vært høyere. Når det gjelder hans inntektsforhold i 1995, er det imidlertid opplyst at inntektene fra VG de helt dominerende (ca. kr. 500.000 respektive ca. kr. 14.600), og det samme mønster synes å avtegne seg for 1996 (pr. 31. okt. 1996 utgjør hans inntekter fra VG kr. 564.792, respektive kr. 12.564).

Z er registrert som selvstendig næringsdrivende, og oppgjørsmåten overfor VG skjer ved fakturering, slik at de ovenfor angitte beløp er inklusive merverdiavgift.

Det synes likevel tvilsomt om det er noen egentlig realitet i det forhold at han er registrert som selvstendig næringsdrivende, og at oppgjørsmåten overfor VG skjer ved fakturering. Bl.a. må det tillegges betydning at Z ikke har noe eget atelier. Forutsatt at hans tilknytningsforhold og inntektsforhold i 1995 og 1996 vil være tilsvarende som i 1994, og forutsatt at han stadig arbeider ca. 5 dager i uken for VG, synes realiteten i hans tilknytningsforhold til VG derfor å måtte karakteriseres som et arbeidsforhold, slik at han må anees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Fredrikstad

B.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. B har vært tilknyttet VGs kontor i Fredrikstad siden 1974. I 1994 utgjorde hans inntekter fra VG ca. kr. 200.000, og inntekter fra andre ca. kr. 150.000. I 1990, 1991, 1992 og 1993 var inntektene fra VG på noenlunde samme nivå; inntektene fra andre var imidlertid på omtrent det halve nivå som i 1994 (mellom ca. kr. 60.000 og ca. kr. 73.000). Inntekter fra andre utgjorde i 1994 dels undervisningsinntekter (undervisning i foto på Institutt for Journalistikk), dels inntekter fra en del næringslivskunder (industriefotografering). Han er registrert som selvstendig næringsdrivende, og har kontor/atelier i samme bygg som VG. Han har frilans-kontrakt med VG,

inngått 30. sept. 1980. Oppgjørsskjema for frilans-fotografer benyttes. I VG har han ansvar for telefoto, mørkerom, arkiv, bestilling av "gi bort"-bilder, forsendelser og varebestilling, og tildels innkjøp og overføring av bilder utenfra. VG betaler reparasjon av skader på fotoutstyr som er påført under oppdrag, og VG holder film, papir, kjemikalier, holder mørkerom m.v., mens det løse mørkeromsutstyr (forstørrelsesapparat, tanker, skåler m.v.) tilhører B. VG dekker utgifter ved mobiltelefonbruk og personsøker.

Bs forhold til VG er således nokså sammensatt. Hans tilknytning til VG må utvilsomt karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av VGs øvrige virksomhet. Han har imidlertid eget kontor/atelier, i samme bygg som VG, men hans arbeid som fotograf for VG synes å bli utført som en integrert del av VGs øvrige virksomhet. Det synes derfor riktigst å legge vesentlig vekt på den integrerte måte som hans arbeid som fotograf blir utført på, og den - gjensidige - forventning som må ligge til grunn i forholdet mellom ham og VG når det gjelder utførelsen av de enkelte arbeidsoppdrag, herunder det forhold at det er VG organiserer, leder og fordeler arbeidet i forhold til ham. Det synes derfor tvilsomt om det kan være riktig å legge avgjørende vekt på at han har eget kontor/atelier, og de relativt betydelige inntekter som han har fra andre. Det riktigste synes derfor å karakterisere hans tilknytningsforhold til VG som et arbeidsforhold, slik at han må ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Det er imidlertid grunn til å understreke, at vurderingen av Bs forhold til VG ikke er utvilsom. Bs situasjon er således i atskillig grad lik forholdene i "Hinna-saken", når det sees bort fra den undervisning som B utfører ved Institutt for Journalistikk. Selv om disse undervisnings-inntekter tas med, er likevel Bs inntekter fra andre oppdrags-givere ca. en tredjedel av hans samlede inntekter, og således relativt mindre enn i "Hinna-saken".

Når det gjelder "Hinna-saken" var fotografen ikke bare var registrert som selvstendig næringsdrivende i relasjon til reglene om merverdiavgift, men fotografen må også ha hatt oppdrag fra andre enn VG, og i betydelig utstrekning. Lagmannsretten påpeker forøvrig uttrykkelig, at det var på det rene at fotografen ikke bare utførte foto-oppdrag for pressen (s. 14). De opplysninger som fremgår av premissene viser således at de samlede

inntekter fra VG bare utgjorde omtrent halvparten av fotografens inntekter i årene 1980 og 1981:

År	nærings- omsetning totalt	nærings- omsetning fra VG	lønnsinntekt % fra VG	
1980	274.000	117.000	22.000	51
1981	270.000	59.000	52.000	41

Opplysningene fremkommer i byrettens premisser (s. 10), som lagmannsretten henviser til (s. 15).

Som oppstillingen ovenfor viser, opereres det dels med næringsomsetning fra VG, dels med lønnsinntekt fra VG. Forklaringen på dette synes å være at fotografen dels sendte VG fakturaer med momsberging, og dels lønnskrav fratrukket skatt (byrettens premisser s. 10), noe som formentlig må sees i sammenheng med lagmannsrettens bemerkning (s. 15) om at oppgjørsformen hadde vært endret flere ganger etter fotografens egen anmodning. Det riktige bilde av fotografens tilknytningsforhold til VG fremkommer derfor antagelig best ved å se næringsomsetning fra VG og lønnsinntekt fra VG i sammenheng, fordi oppsplitningen neppe gir uttrykk for noen underliggende realitetsforskjell. Den faste godtgjørelse for mørkeromsarbeid og sending av telefoto utgjør i denne sammenheng neppe noen vesentlig faktor.

I ovenstående oppstilling er summen av næringsomsetning fra VG og lønnsinntekt fra VG lagt til grunn ved beregningen av %-satsen.

Det forhold at fotografen i "Hinna-saken" i betydelig utstrekning må ha hatt oppdrag fra andre enn VG, sett i sammenheng med fotografen også var registrert som selvstendig næringsdrivende i relasjon til reglene om merverdiavgift, og fakturerte VG i henhold til dette - særlig i 1980 - synes å ha vært blant de momenter som lagmannsretten (og byretten) må ha tillagt vesentlig vekt. - Det synes i saken å ha vært uklart om fotografen faktisk hadde benyttet avisens mørkeromsutstyr; denne uklarhet kan skyldes at fotografen selv hadde og benyttet slikt utstyr.

Lillehammer

Æ.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. Æ har vært tilknyttet VGs kontor i Lillehammer siden 1990. Andre inntekter enn fra VG utgjør bare et relativt beskjedent beløp (i 1994 ca. kr. 34.000, respektive kr. 523.000).

Tilknytningen til VG må karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av VGs øvrige virksomhet. Det kan neppe være tvilsomt at Æ vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Oslo

Ø.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. Ø har vært tilknyttet VGs kontor i Oslo siden 1988. Andre inntekter enn fra VG utgjør bare et beskjedent beløp (i 1994 ca. kr. 8.000, respektive kr. 324.000).

Tilknytningen til VG må karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av VGs øvrige virksomhet. Det kan neppe være tvilsomt at Ø vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

Å.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. Å har vært tilknyttet VGs kontor i Oslo siden 1989. Andre inntekter enn fra VG utgjør bare et beskjedent beløp (i 1994 ca. kr. 4.000, respektive kr. 380.000).

Tilknytningen til VG må karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av VGs øvrige virksomhet. Det bemerkes at Å har hatt såvel sommervikariater som andre vikariater. Det kan neppe være tvilsomt at Å vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler.

AA.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. AA har vært tilknyttet VGs kontor i Oslo siden 1993. Andre inntekter enn fra VG utgjorde i 1994 ca. 20 % av hennes samlede inntekter (ca. kr. 45.000, respektive kr. 177.000). De andre

inntekter stammer fra fotografering for Det Nye, og i 1995 fra Kvinner og Klær. AA har hatt sommervikariater i såvel 1994 som 1995. I spørreskjemaet er det opplyst at hun gjennomsnittlig arbeider ca. 3 à 4 dager for VG, og annenhver helg, men at dette varierer betydelig.

Når det gjelder hennes inntektsforhold i 1995, er det nå opplyst at inntektene fra VG utgjorde kr. 260.075, mens andre inntekter utgjorde kr. 150.725. Inntekter fra andre utgjorde således ca. 36,5 % av hennes samlede inntekter. Pr. 31. okt. 1996 utgjør hennes inntekter fra VG kr. 179.589, og hennes inntekter fra VG for 1996 ligger derfor an til å bli mindre i 1996 enn de var i 1995, men likevel høyere enn de var i 1994.

AAs tilknytning til VG må nok karakteriseres som fast og varig, og har et ikke ubetydelig omfang. Arbeidet blir utført med en stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av VGs øvrige virksomhet. De relativt store inntekter hun har fra andre oppdrag, innebærer imidlertid nødvendigvis at hennes faktiske tilknytningsforhold til VG blir svakere enn tilfellet er for de fleste andre frilans-fotografene. Tatt i betraktning at hennes tilknytningsforhold til VG går tilbake til 1993, og det omfang hennes arbeid i VG har; 3 à 4 dager pr. uke; vil AA imidlertid formentlig måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler. Forsåvidt er det neppe grunn til å legge avgjørende vekt på at hennes inntekter fra VG er på et relativt lavt nivå, og heller ikke på det forhold at hun også har arbeid for andre enn VG. Det må likevel bemerkes at hennes tilknytningsforhold til VG er noe svakere enn tilfellet er for Øs og Ås vedkommende. Det er imidlertid grunn til å presisere, at vurderingen av hennes tilknytningsforhold til VG ikke er utvilsom.

BB.

Det vises til sammendrag og spørreskjema. BB har vært tilknyttet VGs kontor i Oslo siden 1990. I 1994 utgjorde hans inntekter fra VG ca. kr. 357.000, og inntekter fra andre ca. kr. 90.000 (ca. 25 %). Arbeidet for andre enn VG er oppgitt å utgjøre ca. 3 dager pr. måned.

BBs tilknytning til VG må karakteriseres som fast og varig, og arbeidet blir utført med en meget stor grad av kontinuitet, og må karakteriseres som en integrert del av VGs øvrige virksomhet. Det bemerkes at BB har hatt såvel sommervikariater som andre vikariater. Med et tilknytningsforhold til VG som strekker seg såvidt langt tilbake som fra 1990, må det formentlig antas at BB vil måtte ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i

relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler, selv om andelen av inntekter fra andre er relativt betydelig. Det er imidlertid grunn til å presisere, at vurderingen av hans tilknytningsforhold til VG ikke er utvilsom.

Det er nå blitt opplyst at BB har sluttet i VG.

IX. Det kan være grunn til å presisere nærmere betydningen av at frilans-fotografer må ansees for arbeidstaker, og ikke som selvstendig næringsdrivende, i relasjon til bl.a. arbeidsmiljølovens, ferielovens og folketrygdlovens regler, i den utstrekning dette må legges til grunn for de enkelte frilans-fotografer i henhold til ovenstående.

I forhold til den arbeidsrettslige lovgivning må utgangspunktet tas i det ansettelsesforhold som er blitt etablert gjennom tilknytningsforholdet mellom den enkelte avis og frilans-fotograf. Frilans-fotografenes rettigheter og plikter i ansettelsesforholdet vil således måtte avgjøres med utgangspunkt i det etablerte tilknytningsforhold og de forutsetninger som ligger til grunn for dette, så langt preseptoriske lovbestemmelser ikke fastsetter noe annet.

Lovgivningen inneholder ingen bestemmelser som nærmere regulerer arbeidspliktens omfang og innhold. Den enkelte frilans-fotograf vil derfor være såvel berettiget til, som forpliktet til, å utføre foto-oppdrag for avisen innen de rammer som følger av tilknytningsforholdet og de forutsetninger som ligger til grunn for dette. Frilans-fotografen vil således måtte utføre foto-oppdrag i henhold til det behov som avisen har for dette, men med adgang til å reservere seg i forhold til det enkelte foto-oppdrag slik det etter tilknytningsforholdet vil være praksis for; og med forpliktelse til å bistå med å skaffe en annen fotograf innen de rammer som følger av den foreliggende praksis. Innen tilsvarende rammer vil frilans-fotografen også være berettiget til å bli tildelt foto-oppdrag. Den omstendighet at tilknytningsforholdet til avisen innebærer at en frilans-fotograf må ansees som arbeidstaker har således ikke som noen nødvendig konsekvens at arbeidspliktens omfang og innhold kan eller må angis eksakt; også i et arbeidsforhold kan arbeidspliktens omfang og innhold være relativt ubestemt, slik det nødvendigvis må bli for frilans-fotografer hvor avisens behov for foto-arbeid vil være varierende; tildels kanskje sterkt varierende. Arbeidspliktens omfang vil således for frilans-fotografene kunne være

fluktuerende, og fleksibelt, i henhold til partenes behov og ønsker, ut fra det etablerte tilknytningsforhold og de forutsetninger som ligger til grunn for dette. Ut fra disse forutsetninger vil det således neppe være riktig å angi omfanget av frilans-fotografenes arbeidsplikt til en nærmere angitt brøkdel av en full stilling, basert på situasjonen på et nærmere angitt og mer eller mindre tilfeldig valgt tidspunkt.

På den annen side vil avisen være forpliktet til å fordele de enkelte fotooppdrag mellom de forskjellige fotografer og frilans-fotografer etter de rutiner og retningslinjer som følger av praksis ved avisen, og de forutsetninger som ligger til grunn for tilknytningsforholdet mellom den enkelte avis og vedkommende frilans-fotograf. Hvor det må legges til grunn at frilans-fotografens tilknytningsforhold til avisen innebærer et arbeidsforhold, vil dette således ha som konsekvens av avisen ikke vilkårlig kan unnlate å tildele frilans-fotografen fotooppdrag, og således rent faktisk bringe arbeidsforholdet til opphør uten videre. Dersom avisen finner at den ikke lenger kan benytte frilans-fotografen vil derfor avisen måtte bringe arbeidsforholdet til opphør etter de vanlige regler i arbeidsmiljøloven; ved oppsigelse eller avskjed, og på et grunnlag som fyller kravene til oppsigelse eller avskjed. Ved oppsigelse vil den lovbestemte oppsigelsesfrist måtte iakttas; de formelle krav til oppsigelse og avskjed vil måtte overholdes, og de øvrige bestemmelser i arbeidsmiljølovens kapittel 12 vil også få anvendelse.

I den utstrekning et arbeidsforhold foreligger vil frilans-fotografens arbeidstid måtte holdes innen de rammer som følger av arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser.

Overfor de frilans-fotografer som må ansees som arbeidstakere vil skriftlig arbeidsavtale måtte opprettes, jfr. arbeidsmiljølovens §§ 55 B flg.

I relasjon til kravet om angivelse av "den normale daglige eller ukentlige arbeidstid" i § 55 C i) må det antas at det vil være tilstrekkelig å angi arbeidstid i henhold til avisens behov, siden dette er realiteten i ansettelsesforholdet, og nærmere angivelse neppe vil være mulig ut fra ansettelsesforholdets spesielle karakter.¹²

---

¹² I lovforarbeidene, Ot.prp. 78/1993-94, er det ikke gitt noen nærmere kommentarer til forståelsen av dette punkt i § 55 C.

En konsekvens av at et arbeidsforhold foreligger vil også være at reglene i ferieloven vil måtte legges til grunn, bl.a. reglene om ferietid og feriegodtgjørelse.

I forhold til folketrygdlovens regler om sykepenger vil det også måtte legges til grunn at det vil være de regler som gjelder for arbeidstakere som vil få anvendelse. Her får det være tilstrekkelig å nevne, at hvor arbeid utføres i henhold til avisens behov, vil det prinsipielle utgangspunkt for rett til lønn under sykdom i arbeidsgiverperioden - og for retten til sykepenger fra folketrygden, være om arbeidstakeren ville ha blitt tildelt og ha utført arbeid, dersom arbeidstakeren ikke var blitt syk.

Det kan også være grunn til å nevne særskilt at også reglene i yrkesskedeforsikringsloven vil få anvendelse, og likedan folketrygdlovens regler om yrkesskade. Det vises forøvrig til II.1 ovenfor.

X. Hvorvidt frilans-fotografer, som må ansees som arbeidstaker, vil være omfattet av tariffavtalens bestemmelser (Journalistavtalen), og hvilke rettigheter og plikter de tilkommer i henhold til disse, vil avhenge av de bestemmelser som tariffavtalen fastsetter, og en tolkning av disse bestemmelser.

Med vennlig hilsen